

လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

International IDEA မှထုတ်ဝေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း စာတမ်းအမှတ် (၉)

လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

International IDEA မှထုတ်ဝေသော
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း
စာတမ်းအမှတ် (၉)

စာတမ်းပြုစုသူ

Dawood Ahmed နှင့် Elliot Bulmer

© ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) ၂၀၂၀ ခုနှစ်မူပိုင်ဖြစ်သည်။

International IDEA အဖွဲ့မှ ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများသည် နိုင်ငံများ၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားတို့မှ သီးခြားလွတ်လပ်မှု ရှိပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော ရှုမြင်ပုံများမှာ International IDEA အဖွဲ့၊ ယင်းအဖွဲ့၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် ကောင်စီဝင်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို ကိုယ်စားပြု သည်ဟု ယတိပြတ်မဆိုနိုင်ပါ။

ဤစာအုပ်ကို Creative Commons Attribution-NonCommercialShareAlike ၃.၀ (CC BY-NC-SA 3.0) လိုင်စင် ခွင့်ပြုချက်အရ အီလက်ထရောနစ်ဖိုင်အနေဖြင့် ရယူနိုင်ပါသည်။ စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်အတွက် မဟုတ်ပါက လွတ်လပ်စွာ ကူးယူခြင်း၊ ဖြန့်ဝေခြင်း၊ ပို့လွှတ်ခြင်း၊ ရောနှောသုံးစွဲခြင်း သို့မဟုတ် လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်စေရန် ပြန်လည်စီစဉ်ပြုစုခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ မူရင်းရေးသားပြုစုသူအား လျော်ကန်စွာ အသိ အမှတ်ပြုရည်ညွှန်းချက်ဖော်ပြပေးပြီး အလားတူတရားဝင်လိုင်စင် ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်သည်။

ဤလိုင်စင်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆက်လက်သိရှိလိုပါက Creative Commons ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် အင်တာနက်လိပ်စာ <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/> တွင် သွားရောက်ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

အင်တာနေရှင်နယ် အိုင်ဒီယာ

စတွန်းစ်ဘောက်

SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

Cover design: International IDEA

မြန်မာဒီဇိုင်း - မြင့်စိုးဦး

ISBN: 978-91-7671-311-2 (Print)

ISBN: 978-91-7671-312-9 (PDF)

DOI: <<https://doi.org/10.31752/idea.2020.24>>

မာတိကာ

၁။ နိဒါန်း.....	၅
အားသာချက်နှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အန္တရာယ်များ	၅
လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများက မည်သည့်နေရာတွင် ပြဿနာရှိနိုင်သနည်း။ ..	၅
၂။ ပြဿနာက မည်သည့်အရာနည်း။	၆
၃။ လူမှုစီးပွား အခွင့်အရေးတွေဆိုတာ ဘာတွေလဲ။	၈
အခွင့်အရေးများ အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း	၈
ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံတကာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတစ်ခု ဖြစ်လာနေသော	၁၁
လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ မည်သည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးနည်း။	၁၂
၄။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်	၁၅
ထည့်သွင်းရခြင်းအကြောင်းရင်းများ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် လူသားများချမ်းမြေ့သုခအတွက်	၁၅
မရှိမဖြစ် အရေးပါသည်။ အများကြိုက် တောင်းဆိုချက်အား တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း	၁၆
တိုးတက်သော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အနာဂတ်အမြင်အား ခိုင်မာအမြစ်တွယ်စေခြင်း ...	၁၇
သမိုင်းအမွေအား ကျော်ဖြတ်ခြင်း	၁၇
ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေများ	၁၈
တရားရေးအရ နောက်ပြန်စွဲသည့်ကြိုးပမ်းမှုများမှ ကာကွယ်ခြင်း	၁၉
ကျားမတန်းတူရေးနှင့် ဖယ်ကြည့်ခံလူနည်းစုများအတွက် အကာအကွယ်	၁၉
၅။ လူမှုစီးပွား အခွင့်အရေးများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းအပေါ် ဆန့်ကျင်ငြင်းဆိုခြင်းများ	၂၁
ကုန်ကျစရိတ်၊ နိုင်ငံတော် စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် လွန်ကဲသောမျှော်လင့်ချက်များ	၂၁
အတွေးအခေါ်ပိုင်း ငြင်းဆိုချက်များ.....	၂၂
ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုနှင့် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှု	၂၂

တရားစီရင်ရေးအား အလွန်အမင်း အားကိုးခြင်း	၂၃
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းသည် အပြုသဘောဆောင်သော	၂၅
ရလဒ်များထွက်ပေါ်လာမည်ဟု အာမခံပါ	
၆။ ရွေးချယ်စရာ ဒီဇိုင်းများ.....	၂၈
တရားစီရင်နိုင်သော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ	၂၈
အကြောင်းပြချက်ပေး၍မရနိုင်သော အခြေခံများပေါ်တွင် အသိအမှတ်ပြုခြင်း	၃၂
လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်မပြုထားခြင်း	၃၆
၇။ ဖြည့်စွက် စဉ်းစားနိုင်သော ရွေးချယ်စရာပုံစံများ	၃၉
လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များမှတစ်ဆင့်	၃၉
ထည့်သွင်းခြင်း	
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ထည့်သွင်းခြင်း	၃၉
ပြင်ဆင်ခြင်း စည်းမျဉ်းများ.....	၄၀
အစိုးရပုံစံများ	၄၁
အခြားသော ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ	၄၁
၈။ ဖြည့်စွက်စဉ်းစားရမည့် ဆက်စပ်အကြောင်းအရာများ	၄၃
နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူမှုရေးတန်ဖိုးများ	၄၃
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအသိပညာပေးခြင်းနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း	၄၄
၉။ ဥပမာများ	၄၅
၁၀။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းအတွက် မေးခွန်းများ	၄၉
ကိုးကားချက်များ.....	၅၁
နမူနာဖြစ်ရပ်များ.....	၅၃
နောက်ဆက်တွဲ.....	၅၄
စာရေးသူများအကြောင်း.....	၅၄
International IDEA အကြောင်း.....	၅၄
MyConstitution အကြောင်း	၅၅
ဤစာစဉ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍	၅၅

၁။ နိဒါန်း

လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် လူတစ်ဦးချင်း၏ ဂုဏ်သိက္ခာ၊ လွတ်လပ်မှု နှင့် ချမ်းမြေ့သုခများကို ကာကွယ်ပေးသည်။ ထိုသို့ကာကွယ်ပေးရာတွင် နိုင်ငံတော်မှ ကမကထ ပြုသော ပညာရေး၊ အများပြည်သူ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ နေအိမ်အဆောက်အအုံ၊ သင့်တင့် မျှတသောလုပ်အားခ၊ ကောင်းမွန်သည့်အလုပ်အကိုင် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် အခြားသော လူမှုရေး ကောင်းကျိုးများကို ရရှိခံစားစေခြင်းဖြင့် အာမခံပေးသည်။

အားသာချက်နှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အန္တရာယ်များ

လူတိုင်းသည် ချမ်းမြေ့သုခရရှိခံစားနိုင်ရန် အရင်းအမြစ်များလိုအပ်သည်။ လူတစ်ဦးချင်း၏ အခြေခံ အကျဆုံး အကျိုးစီးပွားများဖြစ်သည့် အရင်းအမြစ်များရရှိနိုင်ရန်အတွက် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့် အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရခြင်းဖြစ်သည်။

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရခြင်းအား ကန့်ကွက်မှုများလည်း ရှိသည်။ ကတိကဝတ်ပြုထားသော ရပိုင်ခွင့်များပေးအပ်နိုင်ရန် တိုင်းပြည် အပေါ် ဝန်ပိုင်သည်။ ကတိကဝတ်အတိုင်း အပြည့်အဝထောက်ပံ့နိုင်သည့်အခါ နိုင်ငံတော်အပေါ် တရားဝင်ထောက်ခံမှု အားနည်းစေနိုင်ခြင်း၊ မူဝါဒချမှတ်ခြင်းများတွင် တရားသူကြီးများ အလွန်အမင်း ပါဝင်လာမည်ကို စိုးရိမ်ခြင်းနှင့် အတွေးအခေါ်ပိုင်းအရ မဆီလျော်ဟူ၍ အကြောင်းပြကန့်ကွက် ကြသည်။

လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများက မည်သည့်နေရာတွင် ပြဿနာရှိနိုင်သနည်း။

နောက်အကျဆုံးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးအချို့ပါဝင် သည်။ အထူးသဖြင့် အာဖရိက၊ ဥရောပနှင့် လက်တင်အမေရိကတို့တွင် ဖြစ်သည်။ မြောက်အမေရိက နှင့် ကာရစ်ဘီယန်ဒေသများတွင်မူ ထိုအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ မပါဝင်ခြင်း အတွက် သိသာထင်ရှားသည်။

၂။ ဩဇာကမည်သည့်အရာနည်း။

ခင်ဗျားအရိုးတွေက အရိုးပျော့ရောဂါ နှိပ်စက်ထားတဲ့အခါ၊ ခင်ဗျားက ပေရေထိုင်းမှိုင်းတဲ့ အိပ်ခန်းနံရံက အမှုန်အမွှားတွေကြောင့် ပန်းနာရင်ကြပ်ဖြစ်ပြီး တစ်နှစ်ခြည်အောင် အသက်ရှူနေရတဲ့ အခါ ကိုယ့်ခြေထောက်ပေါ် ကိုယ်ရပ်တည်ဖို့ဆိုတာ အလွန်ခက်ခဲပါတယ်။

— ဂျူလီ မက်ဒိုဝ်၊ စကော့လူမျိုး စာရေးဆရာနှင့် လူမှုရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူ (၂၀၁၄)

နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှုနှင့် လူမှုစီးပွားအရင်းအမြစ်များကို ပို၍မျှမျှတတ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှုတို့ ဆက်နွှယ်နေခြင်းသည် လူ့သမိုင်းတွင်ထပ်တလဲလဲတွေ့ရသည့် သွင်ပြင်လက္ခဏာဖြစ်သည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ရှေးခေတ်ရောမတွင် အခြေခံလူတန်းစား နိုင်ငံသားများအတွက် တန်းတူညီမျှ နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးရရှိရန် တိုက်ပွဲဝင်လှုပ်ရှားမှုကို အကြွေးများလျော်ပေးစေလိုမှုနှင့် ပို၍မျှတသောမြေယာ ခွဲဝေပေးစေလိုမှုတို့က တွန်းအားပေးသည်။ အလားတူပင် ၁၂၁၅ ခုနှစ်က အင်္ဂလိပ်တို့၏ မဂ္ဂနာ ကာတာစာချုပ် (Magna Carta) အား နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများအတွက် ကနဦးကြေငြာ ချက်တစ်ခုအဖြစ် ရှုမြင်နိုင်သည်။ ထိုစာချုပ်နောက်တွင် လယ်သမားများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း နည်းလမ်းများဖြစ်သော စားကျက်မြေများတွင် ကျွဲနွားများလွတ်ကျောင်းခြင်း၊ အစာရှာခြင်းနှင့် ထင်း၊ သစ်စုဆောင်း ခြင်းစသည့် လုပ်ခွင့်များကို အာမခံပေးသည့် သစ်တောစာချုပ် (Charter of the Forest) ကို ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ ခေတ်သစ် ဒီမိုကရေစီကို မွေးဖွားပေးခဲ့သော ၁၇ ရာစုနှင့် ၁၉ ရာစု တော်လှန်ရေးများသည် နိုင်ငံသား၊ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးနှင့် လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အကြားဆက်နွှယ်မှုကို မကြာခဏမီးမောင်းထိုးပြသည်။ အနည်းဆုံး သီအိုရီနှင့် ငြင်းခုံနေထိုင်ကြ သည့် အရေးအသားများတွင် ဖြစ်သည်။

အစောပိုင်းကာလတွင် ရေးဆွဲသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ အခွင့် အရေးများ တိတိကျကျ မပါဝင်ဘဲ နိုင်ငံသားလွတ်လပ်ခွင့်များကိုသာ အာရုံစိုက်ခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါ အခြေအနေသည် ၂၀ ရာစုတွင်စတင်ပြောင်းလဲလာသည်။ ဖြည့်ဆည်းရန် ကုန်ကျစရိတ်များပြားသော အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းခြင်းဘက်သို့ နှစ်တစ်ရာကျော် ကာလအတွင်းတွင် တကမ္ဘာလုံး အနေအထားဖြင့် ဦးတည်လာသည်။ နိုင်ငံသားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ အဆင့်ဆင့် စစ်ဆေးစီရင် အရေးယူတိုင်တန်းနိုင်ခွင့် (Due Process) တို့အပြင် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးကဲ့သို့သော လူမှုစီးပွားကောင်းကျိုးများအတွက် အခွင့်

အရေးများ ထည့်သွင်းလာကြသည်။ အထူးအားဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ကျန်းမာရွှင်လန်းသည့်ဘဝရရှိရန် မရှိမဖြစ် လိုအပ်ချက်များဖြစ်သည့် (ရေ၊ အစားအစာ၊ သန့်ရှင်းရေးစသည့်) စားဝတ်နေရေး အခွင့်အရေးများတိုး၍ ပါဝင်လာကြသည်။

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် ဥပဒေအရ ပြဋ္ဌာန်းထားသော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများပါဝင်ခြင်း သို့မဟုတ် လူမှုစီးပွားရေး ရည်ရွယ်ချက်များ တိုးတက်ရောက်ရှိအောင် နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့် ကြိုးစားခြင်းကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းတို့ကဲ့သို့ တမျိုးမျိုးဖြင့် ပါဝင်ကြသည်။ ထိုသို့ကြိုးပမ်းရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိအမှတ်ပြုထားသည့် လမ်းညွှန်မူဝါဒများအတိုင်း ဆောင်ရွက်ကြသည်။

အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အဟောင်းများသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဆက်လက်၍လစ်လျူရှုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေအရ မဟုတ်ဘဲ ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ရန် အများအားဖြင့် ချန်လှပ်ထားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဤမိတ်ဆက်စာတမ်းသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ စတင်ဖြစ်ပေါ်ကာ ပြန့်နှံ့လာပုံ၊ ထိုအခွင့်အရေးများကို ထောက်ခံခြင်း၊ ဆန့်ကျင်ကြခြင်း၏ အကြောင်းပြချက်များကို ဆွေးနွေးထားသည်။ ထို့အပြင် အဆိုပါပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် ဒီဇိုင်းရွေးချယ်စရာများနှင့် အခြေအနေအရ ဖြစ်နိုင်ဖွယ် သက်ရောက်မှုများကိုလည်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားသည်။ အောက်ပါအချက်များအပါအဝင် ရွေးချယ်စရာ စုံလင်စွာဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများကိုလမ်းညွှန်ပေးနိုင်ရန် ကြိုးစားထားသည်။

- ၁။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်း မထည့်သွင်း
- ၂။ အကယ်၍ ပေါင်းစပ်ထည့်ခဲ့လျှင် မည်သို့သော ပုံသဏ္ဌာန်ဖြစ်သင့်သနည်း။ (တရားရေးအရ စီရင် ဆုံးဖြတ်နိုင်သော အခွင့်အရေးအဖြစ်လား၊ လမ်းညွှန်ပြဋ္ဌာန်းချက် အဖြစ်လား)
- ၃။ အဆိုပါ အခွင့်အရေးများ အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းကို ဖြည့်စွမ်းပေးနိုင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြားသောပုံစံ၊ လက္ခဏာရပ်များ

၃။ လူမှုစီးပွားအခွင့်အရေးတွေ့ရှိတာအတွက်လဲ။

အခွင့်အရေးများ အဆင့်ဆင့်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း

ကနဦး ခေတ်သစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် လူတစ်ဦးချင်းအား အာဏာသုံးနှောင့်ယှက်မှုမှကာကွယ်ရန်ရည်ရွယ်၍ အခွင့်အရေးကို ဤသို့ဖွင့်ဆိုကြသည်။ နိုင်ငံတော်အာဏာအား လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအတိုင်း ကျင့်သုံးစေခြင်း (သို့) ကျယ်ပြန့်သော ကန့်သတ်မှုများဖြင့် ကျင့်သုံးစေခြင်းသည်ပင် အခွင့်အရေးဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့တွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု၊ တရားမျှတသော တရားစီရင်ခံပိုင်ခွင့်၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာပြောရေးဆိုခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာစုဝေးခွင့်၊ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ယုံကြည်ကိုးကွယ်ခွင့်တို့ ပါဝင်ကြသည်။ ဤအခွင့်အရေးများကို 'ပထမမျိုးဆက် အခွင့်အရေးများ'၊ 'အစိုးရကို ကန့်သတ်ထားသော အခွင့်အရေးများ (negative rights)' သို့မဟုတ် 'နိုင်ငံသားနှင့်နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများ'ဟု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လူသိများကြသည်။

အစောပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကိုသာ ကာကွယ်ပေးခြင်းကြောင့် လွတ်လပ်မှုအား ပုဂ္ဂလိကဝါဒီအမြင်ဖြင့်သာ ရှုမြင်ပြီး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး မညီမျှမှုများအား လစ်လျူရှုသည်ဟု ရှုမြင်ခံရသည်။ ထိုကဲ့သို့ တရားဥပဒေရှေ့မှောက် တန်းတူညီမျှမှုကို ကျဉ်းမြောင်းစွာလက်ခံထားခြင်းသည် ၁၉ ရာစုက ပြင်သစ်စာရေးဆရာ အနာတိုဖရန့်စ်၏ အဆိုအမိန့်အတိုင်းပြောရလျှင် “ဆင်းရဲသည်ဖြစ်စေ ချမ်းသာသည်ဖြစ်စေ တံတားတွေအောက် အိပ်စက်ရခြင်း၊ လမ်းပေါ်တွင် တောင်းရမ်းရခြင်းနှင့် ပေါင်မုန့်လုံးတွေခိုးရခြင်းမှ တားမြစ်ထားသည်” ဆိုသည့် စကားရပ်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည် (1894: Chapter 7)။

သာမန်ပြည်သူများ၏ ဘဝများသည် အလုပ်အချိန်အကြာကြီးလုပ်ရခြင်း၊ လုပ်အားခနည်းပါးခြင်း၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂဦးဆောင်သူများ၏ နှောင့်ယှက်ခံရခြင်း၊ အန္တရာယ်များသည့် လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေ၊ တဖက်သတ်အလုပ်ဖြုတ်ခံရပြီး ထပ်ထလဲလဲ ကြာရှည်စွာအလုပ်လက်မဲ့ဖြစ်နိုင်ချေမြင့်မားခြင်း၊ ခနော်နီခနော်နဲ့ အိမ်ယာများတွင် နေထိုင်ရခြင်းနှင့် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လက်လှမ်းမမီခြင်းများဖြင့် ဖိစီးနှိပ်စက်ခံနေကြရသည်။ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး အခြေအနေများ တိုးတက်လာမှုမရှိဘဲ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများသည် ထိုသာမန်ပြည်သူများအတွက် မျှော်လင့်ချက်အနည်းငယ်ကိုသာ ပေးနိုင်သည်ဟု ၁၉ ရာစု အလယ်ပိုင်းမှစပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားများစွာက ယုံကြည်လာကြသည်။

အထူးသဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူတစ်ဦးချင်း၏ လွတ်လပ်ခွင့်ပုံစံကို အလွန်ဇောင်းပေးကာ အကာအကွယ်ပေးသည့် ဥပဒေတစ်ခုအဖြစ် ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် သတ်မှတ်ခံရသည်။ လူမှုစီးပွားတိုးတက်စေရေး ဥပဒေပြုမှုများ ပြုလုပ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် မကိုက်ညီဟုဆိုကာ ပယ်ချခံရခြင်းကြောင့် အတားအဆီးဖြစ်နေခဲ့သည်။ နာမည် ဆိုးဖြင့် ကျော်ကြားသည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် ၁၉၀၅ ခုနှစ် လို့ချီနာနှင့် နယူးယောက် အမှု (အလုပ်ချိန် အများဆုံး သတ်မှတ်သည့် ပြည်နယ်ဥပဒေကို ပယ်ချသည့်အမှု) နှင့် ၁၉၂၃ ခုနှစ် အက်ဒီကင်နှင့် ကလေးဆေးရုံအမှု (အနိမ့်ဆုံးလုပ်အားခသတ်မှတ်မှုကို ပိတ်ပင်သည့်အမှု) တို့ ပါဝင်ကြသည်။ ရွေးကောက်ခံအစိုးရတစ်ရပ်သည် “လူမှုရေးမေးခွန်း” ဟု ဆိုရမည့် လူမှုစီးပွားရေးကိစ္စများကို တုံ့ပြန် ရန်၊ ပို၍တက်ကြွပါဝင်သော နိုင်ငံတော်နှင့် ပို၍အပြုသဘောဆောင်သော လွတ်လပ်မှုကို တောင်းဆို လိုလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရမည်ဖြစ်သည်။ တခါတရံ အပြောင်းအလဲများသည် အကန့်အသတ်ရှိသော တရားဥပဒေနှင့် နိုင်ငံရေးအရ ပြန်လည်အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခြင်း အသွင်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သည်။ ဤသည်ကို အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ဩစတေးလျနိုင်ငံတို့နှင့် အခြား နေရာတချို့တွင် သမာရိုးကျ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ကြခြင်းများအဖြစ် တွေ့နိုင်သည်။ (ဇယား ၃.၁ တွင် ကြည့်ပါ။)

ဇယား ၃.၁ - အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဩစတေးလျနိုင်ငံတို့ရှိ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများ

အမေရိကန်သမ္မတ ဖရန်ကလင် ဒီရစဗွဲသည် ၁၉၄၄ ခုနှစ်က တိုင်းပြည်သို့ ပြောကြား သည့် သူ၏မိန့်ခွန်းတွင် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများစွာကို အောက်ပါအတိုင်း တန်းစီကာ ဖော်ပြခဲ့သည်။

- တိုင်းပြည်အတွင်းရှိ စက်ရုံများ၊ ဈေးဆိုင်များ၊ ခြံများ၊ သတ္တုတွင်းများတွင် အသုံးဝင်ပြီး လုပ်အားခရသည့် အလုပ်ရရှိနိုင်သည့် အခွင့်အရေး၊
- ပြည့်စုံသော အစားအသောက်နှင့် အဝတ်အထည်ရရှိပြီး အပန်းဖြေနိုင်မည့် လုံလောက် သော ဝင်ငွေရပိုင်ခွင့်၊
- တောင်သူလယ်သမားတိုင်း ၎င်းနှင့် ၎င်း၏မိသားစုတို့ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော လူနေမှုဘဝကို ပြန်လည်ရရှိနိုင်မည့် ကိုယ်တိုင်စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ် ရောင်းချခွင့်၊
- ကြီးသည်ငယ်သည်မဟူ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်တိုင်း မမျှတသောယှဉ်ပြိုင်မှုနှင့် ပြည် တွင်းပြည်ပတွင် တစ်ဦးတစ်ဦးမှ လက်ဝါးကြီးလွှမ်းမိုးထားခြင်းများ ကင်းစင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု၌ ကုန်သွယ်ခွင့်၊
- မိသားစုတိုင်းအတွက် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော နေအိမ်ရပိုင်ခွင့်၊
- လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ကောင်းမွန်သော ကျန်းမာရေး ရရှိ ခံစားနိုင်ရန် အခွင့်အရေးရပိုင်ခွင့်၊

- အသက်ကြီးခြင်း၊ နာမကျန်းဖြစ်ခြင်း၊ မတော်တဆထိခိုက်မှုနှင့် အလုပ်လက်မဲ့ဖြစ်ခြင်း တို့ကြောင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ကြောက်လန့်ခြင်းမှ လုံလောက်သော အကာအကွယ်ရပိုင်ခွင့်၊
- ကောင်းမွန်သော ပညာရေးရပိုင်ခွင့်၊”

အထက်ပါ အခွင့်အရေးများအား နိုင်ငံရေးစီမံကိန်းအဖြစ် ဆက်လက် အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သော်လည်း အမေရိကန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်း လုံးဝမပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ပေ။ သမ္မတ ဖရန်ကလင် ဒီ ရုစဉ် သမ္မတသက်တမ်းနောက်ပိုင်း အစိုးရအဆက်ဆက် လက်ထက်တွင် အဆိုပါအခွင့်အရေးများ ထိထိရောက်ရောက် အကောင်အထည်ဖော်ရန် အတွက် ဥပဒေအရသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများအရ သော်လည်းကောင်း အကန့်အသတ် များစွာရှိခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် လွှတ်တော်တွင် ၎င်းအခွင့်အရေးများနှင့်ပတ်သက်၍ ဥပဒေပြုရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တိကျရှင်းလင်းသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် မပေးထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် ဩစတေးလျနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ “မသန်စွမ်းနှင့်သက်ကြီးပင်စင်၊ မီးဖွားခွင့်ထောက်ပံ့ကြေး၊ လင်ယောက်ျားသေဆုံးသည့် အမျိုးသမီးများ (မုဆိုးမ) ပင်စင်၊ ကလေးထောက်ပံ့ကြေး၊ အလုပ်လက်မဲ့၊ ဆေးဝါးဆိုင်ရာ၊ နာမကျန်းနှင့် ဆေးရုံတက်ကုသခွင့်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် သွားကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှု၊ ကျောင်းသားများနှင့် မိသားစုအတွက် ထောက်ပံ့ငွေများပေးအပ်နိုင်ရန်” တို့အတွက် ဖက်ဒရယ်ပါလီမန် သို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်းရန် ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ အထက်ပါ လုပ်ငန်းနယ်ပယ်များတွင် ပါလီမန်အား ရှင်းလင်းပြတ်သားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးအပ်ရုံသာမက ထိုဝန်ဆောင်မှုများ ပေးအပ်ရန်သည် အစိုးရလုပ်ဆောင်ရမည့် အခန်းကဏ္ဍဖြစ်ပြီး တရားဝင်သည်ဟူသော နိုင်ငံရေးမျှော်လင့်ချက်တစ်ရပ်ကိုလည်း ပေးအပ်သည်။

၁၉ ရာစု နှောင်းပိုင်း၊ ပထမကမ္ဘာစစ်နှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်နောက်ပိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များတွင်မူ အလုပ်ရှင်များအက်မှ အလုပ်သမားများအား ကာကွယ်ပေးသည့် အခွင့်အရေးများအပေါ် ပို၍အာရုံစိုက်လာကြသည်။ ထို့အပြင် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုကဲ့သို့သော အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သည့် ရပိုင်ခွင့်များဖြင့် အခွင့်အရေးများကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုလာကြသည်။ ထိုအခွင့်အရေးများကို ‘လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများ’ (တခါတရံတွင်မူ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများဟုလည်း ရည်ညွှန်း)၊ ‘ဒုတိယမျိုးဆက် အခွင့်အရေးများ’ အဖြစ် အများသိလာကြသည်။ လွတ်လပ်မှုအား ‘ချမ်းမြေ့သုခရရှိခံစားနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းများ’ အဖြစ် အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သောအမြင်ကို အားပေးမြှင့်တင်သောကြောင့် “အစိုးရမှ နိုင်ငံသားများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရမည့် အခွင့်အရေးများ (positive rights)”

ဟုလည်း ခေတ်ဟောင်းစာပေများတွင် ခေါ်ဆိုတတ်ကြသည်။ လွတ်လပ်မှုအား မနှောင့်ယှက်မှုအဖြစ် လောက်သာရှုမြင်သည့် အနုတ်သဘော ဆောင်သည့်အမြင်နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်နိုင်သည်။

ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံတကာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတစ်ခု ဖြစ်လာနေသော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

၂၀ ရာစု အစောပိုင်းမှစတင်၍ နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး၏ အေလျင်စီတစ်ခုအဖြစ်သာ ရှိသေးသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားရေးရာအဖွဲ့ (ILO) မှ ကမ္ဘာတဝန်းရှိ အလုပ်သမားများ၏ အဆင့်အတန်း တိုးတက်စေရန် ရည်ရွယ်သော သဘောတူဆုံးဖြတ်ချက်များစွာ ချမှတ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစတင်၍ လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြုမှု ရရှိလာခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ် နောက်ပိုင်း၌ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်များ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းချုပ်ဆိုလာကြသည်။ ၎င်းတို့ထဲမှ အရေးအကြီးဆုံးအဖြစ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေငြာစာတမ်း (UDHR, 1948) နှင့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (ICESCR, 1966) တို့ ပါဝင်ကြသည်။ လူမျိုးနှင့်ဆိုင်သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုအမျိုးမျိုး တိုက်ဖျက်ရေး အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (ICERD, 1965) နှင့် ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (1989) တို့တွင်လည်း လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်နွှယ်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်ကြသည်။

ဒေသတွင်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်များတွင်လည်း လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းကြသည်။ ဥပမာ - အာဖရိက လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပြည်သူ့အခွင့်အရေးစာချုပ် (African Union 2007) တွင် အခြား အချက်များစွာထဲမှ အလုပ်လုပ်ခွင့်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးထားသည်။

အဆိုပါ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်၊ စာတမ်းများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးရေးသားပြောဆိုချက်များအတွင်း အလွန်အရေးပါသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအပေါ်တွင်လည်း သိသာထင်ရှားသည့် လွှမ်းမိုးမှုများရှိသည်။ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်များသည် တကမ္ဘာလုံးက လက်ခံထိုက်သည့် အခြေခံ အနိမ့်ဆုံးစံနှုန်းများအဖြစ် ချမှတ်ပေးသည်။ ၎င်းတို့၏ စံနှုန်းပိုင်းအားဖြင့် လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် ၎င်းတို့၏ ပြဋ္ဌာန်းထားသည်များကိုလိုက်နာရန် ဝတ္တရားရှိလာစေသည်။

- အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် UDHR ကို တိတိကျကျ ညွှန်းဆိုကြသည်။ (ဥပမာ - အာဖရိကနစ္စတန်၊ ဂါဘွန်)

- UDHR တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားချက်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အကြား အပြန်အလှန်ဆက်သွယ်မှုရှိသည်။ UDHR သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအတွက် ကိုးကားစရာတစ်ခု ဖြစ်နေကြောင်းကို ပြသနေသည် (Elkins, Ginsburg and Simmons 2013)။
- ၁၉၆၆ နောက်ပိုင်း ICESCR ကို အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးထားသော တိုင်းပြည်များမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ICESCR ကို အတည်မပြုသောတိုင်းပြည်များမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများထက် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများပါဝင်ရန် အခွင့်အလမ်းပိုများသည်။

ယခုအချိန်၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ စုံလင်စွာ ပါဝင်နေကြသည်။ တိုက်ရိုက်တရားဥပဒေအရ ကြပ်မတ်၍ရသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များအဖြစ် ဖြစ်စေ၊ မျှော်မှန်းချက် ကြေငြာချက်များအဖြစ် ဖြစ်စေ၊ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအဖြစ် ဖြစ်စေ ပါဝင်နေကြသည်။ ၂၀ ရာစုမတိုင်ခင်ရှိနှင့်ခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အနည်းစုတွင်သာ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို တိုက်ရိုက်ဖော်ပြ မထားကြပေ။

စဉ်းစားရန် အချက် (၁)

နိုင်ငံအနေဖြင့် မည်သည့် နိုင်ငံတကာစာချုပ်များ၊ သဘောတူညီချက်များတွင် ပါဝင်နေသနည်း။ မည်သည့် လူ့အခွင့်အရေး ကတိကဝတ်များကို တာဝန်ခံထားသနည်း။ အဆိုပါ ကတိကဝတ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းအသိအမှတ်ပြုသင့်သလား။

မည်သည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးနည်း။

အသိအမှတ်ပြုထားသည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများစာရင်းသည် တိုင်းပြည်အလိုက် ကွဲပြားသည်။ ၎င်းတို့ကိုအောက်ပါခေါင်းစဉ်အလိုက် ခွဲခြားစဉ်းစားနိုင်သည်။

အများပြည်သူ ဝန်ဆောင်မှုအားရရှိခွင့်များ

ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် လူတိုင်းရပိုင်ခွင့်ရှိသော အခြားသော အများပြည်သူ ဝန်ဆောင်မှုရပိုင်ခွင့်များ။ ထိုအခွင့်အရေးရရှိရန် ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ခြင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်း သို့မဟုတ် ထောက်ပံ့အကူအညီပေးခြင်းသည် အစိုးရအာဏာပိုင်များ၏ မူလတာဝန်ဖြစ်သည်။

သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော လူနေမှုအဆင့်အတန်းအား အားပေးသောရပိုင်ခွင့်များ

ဖွံ့ဖြိုးမှုအားနည်းသေးသော စီးပွားရေးရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် အစားအသောက်ရပိုင်ခွင့်၊ ရေရပိုင်ခွင့်နှင့် အခြားသော စားဝတ်နေရေး အခွင့်အရေးများအဖြစ် ရှိနိုင်သည်။ စက်မှုစီးပွားရေးနှင့် စက်မှုခေတ်လွန် စီးပွားရေးများတွင်တော့ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော လူနေမှုအဆင့်အတန်းအား ဥစ္စာခန့် ပြန်လည်ခွဲဝေထောက်ပံ့မှုမှတစ်ဆင့် အများအားဖြင့် ဆောင်ကြဉ်းပေးလေ့ရှိကြသည်။ လူမှုဖူလုံရေးရပိုင်ခွင့်များ၊ အလုပ်လက်မဲ့ အထောက်အပံ့၊ မသန်စွမ်းနှင့် စစ်ပြန်အထောက်အပံ့နှင့် သက်ကြီးပင်စင်များအနေဖြင့် ပေးအပ်လေ့ရှိကြသည်။ ဤပုံစံများသည် လူတိုင်းရပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အများပြည်သူ ဝန်ဆောင်မှုပုံစံနှင့်မတူပေ။ ဤပုံစံများသည် အများအားဖြင့် ငွေသားပေးချေမှုသာ အဓိကလုပ်လေ့ရှိပြီး လိုအပ်သောလူအုပ်စုကိုသာ ဦးတည်ပေးအပ်လေ့ရှိခြင်း ဖြစ်သည်။

အလုပ်သမား အခွင့်အရေးများ

အလုပ်သမား အခွင့်အရေးများသည် ခေါင်းပုံဖြတ်သည့် လုပ်ငန်းခွင်မှကာကွယ်ပေးသည်။ ၎င်းတို့ထဲတွင် နားရက်နှင့် အားလပ်ရက်ရပိုင်ခွင့်၊ အများဆုံးအလုပ်ချိန်သတ်မှတ်ချက်၊ အနည်းဆုံးလုပ်ခလစာ သတ်မှတ်ချက်၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂ ဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ပါဝင်လှုပ်ရှားခွင့်၊ လုပ်ငန်းခွင်ပူပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခွင့် (အလုပ်သမားများသည် မိမိတို့လုပ်ငန်းအား စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ပြောရေးဆိုခွင့် ရှိခြင်းကိုဆိုလို)၊ အမွေအလုပ်ထုတ်ခံရခြင်းမှ အကာအကွယ်ရပိုင်ခွင့်၊ လုပ်ငန်းခွင်အတွင်း ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်းအား တားမြစ်ခြင်းနှင့် အလုပ်သမား၏ကျန်းမာရေးနှင့် လုံခြုံရေးအား ကာကွယ်ပေးသော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ပါဝင်ကြသည်။

သီးသန့်လူမှုအုပ်စုများအတွက် အခွင့်အရေးများ

တခါတရံလူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် သီးသန့်လူမှုအုပ်စုအတွက်သာ သတ်မှတ်ပြဌာန်းနိုင်သည်။ ဥပမာ - အမျိုးသမီးများ၊ မသန်စွမ်း ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ လူငယ်များ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုများ၊ လူမျိုးနှင့် ဘာသာစကားအရ လူနည်းစုဝင်များကို သီးသန့်ရည်ညွှန်းကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းနိုင်သည်။ ၎င်းတို့သည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ၏ သက်ရောက်မှုကို မတူကွဲပြားစွာ ခံစားရနိုင်သည်။ (မိမိနေကြခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်) ဥပမာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုသည် အမျိုးသမီးများ၏မျိုးဆက်ပွားခွင့်ကို အထူးကာကွယ်နိုင်သလို မသန်စွမ်းပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ပညာရေးနှင့် အလုပ်အကိုင် လက်လှမ်းမီရပိုင်ခွင့်များကိုလည်း အထူးကာကွယ်ပေးနိုင်သည်။

သဘာဝသယံဇာတ ရပိုင်ခွင့်များ

သန့်ရှင်းသောရေ ရရှိပိုင်ခွင့်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် မြေယာအခွင့်အရေးများ။ ထို့အပြင် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ ရိုးရာမြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အမဲလိုက်ခွင့်၊ ငါးဖမ်းခွင့်နှင့် ကျွဲနွားများလွှတ်ကျောင်းခွင့်များကို ကာကွယ်နိုင်ရန် အထူးပြဌာန်းချက်များ။

ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်များ

ကိုယ်ပိုင် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား အများအားဖြင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးထက် ပထမမျိုးဆက် အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ကြသည်။ သို့သော် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား ဘောင် ခတ်နားလည်ပုံသည် အရေးကြီးသည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုများ ရှိနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်သည် အကြွင်းမဲ့အခွင့်အရေးမဟုတ်ဘဲ၊ လူမှုရေး လိုအပ်ချက်များနှင့်အညီ ကန့်သတ်နိုင်ပြီး ရပိုင်ခွင့်နှင့်အတူ တာဝန်လည်းယူရမည်ဟု အသိအမှတ်ပြု လက်ခံခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အိုင်ယာလန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၃ သည် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား အသိအမှတ်ပြုသည်။ ယဉ်ကျေးသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် လူမှုရေး တရားမျှတမှု အခြေခံမူများနှင့် ထိန်းကျောင်းရမည်ဖြစ်ပြီး အများကောင်းကျိုးအတွက် ရည်ရွယ် ရေးရှုလျက် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား ကန့်သတ်ရန် ဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်အားခွင့်ပြုသည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

၄။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ထည့်သွင်းရခြင်းအကြောင်းရင်းများ

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် လူသားများချမ်းမြေ့သောအတွက် မရှိမဖြစ်အရေးပါသည်။

အခွင့်အရေးများအား ပထမမျိုးဆက်၊ ဒုတိယမျိုးဆက်အဖြစ် ခွဲခြားခြင်းသည် မှားယွင်းပြီး အတုအယောင်သာဖြစ်သည်ဟု အချို့ကဆိုကြသည်။ အခွင့်အရေးမျိုးဆက်နှစ်ခုစလုံးသည် ခွဲခြား၍ မရဘဲ အပြန်အလှန်မှီခို နေကြသောကြောင့်ဟုဆိုကြသည်။ နှစ်ခုစလုံးသည် ကောင်းမွန်သောဘဝ တစ်ခုအတွက်လည်းကောင်း၊ လူသားစည်ပင်တိုးတက်ရေးအတွက်လည်းကောင်း အသုံးဝင်ကြသည်။ ကောင်းမွန်စွာနေထိုင်နိုင်ရန် အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ရရန် လိုအပ်သလို လိုအင်ဆန္ဒများ ကင်းလွတ်ရေး သို့မဟုတ် အလုပ်ပင်ပန်းကြီးစွာလုပ်ရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ရေး နှစ်ခုစလုံးလိုအပ်မည်သာဖြစ်သည်။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများမပါဝင်ဘဲ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကိုသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းခြင်းသည် အလုပ်တဝက်သာ ပြီးခြင်းဖြစ်သည်။ အနှစ်မဲ့၊ အပေါ်ယံအရင်းရှင်ဘူဖွာ လွတ်လပ်ခွင့်အတွက် ငြမ်းဆင်ပေးခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

အလွန်အရေးကြီးသည်မှာ ပထမမျိုးဆက် အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝခံစားခွင့် ရရှိနိုင်မှုသည် ဒုတိယမျိုးဆက် အခွင့်အရေးများ အမှန်တကယ်ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်နိုင်မှု အပေါ်တွင် မှီတည်နေခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်များကို အဓိပ္ပာယ်ရှိရှိ ပြည့်ဝစွာ ကျင့်သုံးနိုင်ရန်အတွက် လူတစ်ယောက်သည် အရင်းအမြစ်အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ လိုအပ်မည်သာဖြစ်သည်။

မိဘများက မတတ်နိုင်၍ ကျောင်းသို့မပို့သောကြောင့် စာမတတ်သူတစ်ယောက်အတွက် သတင်းစာ လွတ်လပ်ခွင့်သည် ဘာများအသုံးဝင်မည်နည်း။ ဖုန်းခေါ်ဆို စုံစမ်းရေးစင်တာ (call centre) တစ်ခု သို့မဟုတ် အထည်ချုပ် စက်ရုံတစ်ခုတွင် တစ်ရက်ကို ၁၄ နာရီ အလုပ်လုပ် နေရသောသူများအတွက် အစည်းအဝေးကို မတက်နိုင်သည့်အခါ လွတ်လပ်စွာအဖွဲ့အစည်း ဖွဲ့စည်းခွင့်သည် ဘာများအသုံးဝင်မည်နည်း။

အဆိုပါ အမြင်အရ (က) လူသားတိုင်းအား တန်းတူညီမျှ ထိုက်တန်စွာ အလေးပေးဆက်ဆံရမည်။ (ခ) အဆိုပါ ထိုက်တန်မှုကို ကာကွယ်နိုင်စေရန် လူတစ်ဦးချင်း၏ လွတ်လပ်မှုနှင့် ချမ်းသာသော

အား ကာကွယ်ပေးခြင်းစသည့် ကနဦးအခြေအနေများ လိုအပ်သည်။ (ဂ) လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် အဆိုပါ လူသားလွတ်လပ်မှုနှင့် ချမ်းသာသုခ၏ အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းများကိုကာကွယ်ပေးသည်။ ထို့ကြောင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုကာ အကောင်အထည်ဖော်ရန်လိုအပ်သည်။ (ဃ) အဆိုပါ အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုကာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် အထိရောက်ဆုံးနည်းလမ်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ (ဤနည်းဖြင့် တရားမျှတမှုကို တောင်းဆို၍ ရနိုင်ပေသည်။)

ထို့အပြင် အခွင့်အရေး မျိုးဆက်နှစ်ခုလုံးသည် တိုင်းပြည်အပေါ် အဆိုးရော အကောင်းပါ ရှိလာစေသည်။ ဝန်ပိခြင်းနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ ရှိလာစေသည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ တရားမျှတသော တရားစီရင်ခွင့် ရရှိစေနိုင်ရန် တရားရုံးစနစ် တည်ထောင်မည်လား၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လက်လှမ်းမီရရှိစေရန် ဆေးရုံတည်ဆောက်မည်လား၊ သို့မဟုတ် နေအိမ်အဆောက်အအုံ ရပိုင်ခွင့်ကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အလို့ငှာ အတင်းအဓမ္မနေအိမ်မှဖယ်ရှားခြင်းကို တားမြစ်မည်လားဟူ၍ အကောင်းအဆိုးရှိလာနိုင်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အခွင့်အရေးမျိုးဆက်နှစ်ခုအကြား ကွဲပြားခြားနားချက်မှာအမျိုးအစားထက် ဒီဂရီအနိမ့်အမြင့်သာ ဖြစ်သည်။

အများကြိုက်တောင်းဆိုချက်အား တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း

နိုင်ငံသားများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသောအခါ ၎င်းတို့၏ လူမှုစီးပွားအခြေအနေများ တိုးတက်လိုခြင်းသည် စဉ်းစားချက်များ၏ ရှေ့ဆုံးတွင် ရှိတတ်သည်။ ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်နှင့် ဦးစားပေးသည့် အကြောင်းအရာများကို နိုင်ငံတော်မှ ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ခိုင်မာသည့် (ဥပဒေအရ ဆောင်ရွက်နိုင်သည့်) ကတိကဝတ်မျိုးကို အခြေခံဥပဒေတွင် မြင်လိုကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သို့ ပြည်သူအများစု၏ တင်ပြချက်များသည် အစားအစာနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လုံလောက်ရန်အတွက် လိုအပ်ချက်များသာ ဖြစ်နေသောအခါ ထိုပြဿနာများကို တိုက်ရိုက်ဖြေရှင်းရန်ခက်ခဲသည်။ ပြည်သူများ၏ လိုအပ်ချက်ကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အားကောင်းသောအစိုးရတစ်ရပ်သာ အဖြေဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုလျှင် ပြည်သူအများက ကျေနပ်ကြမည်မဟုတ်ပေ။ အထူးသဖြင့် အကျင့်ပျက်နိုင်ငံရေးသမားများကို စိတ်ကုန်နေသောပြည်သူများက ကျေနပ်မည်မဟုတ်ပေ။ ထိုကဲ့သို့ အများကြိုက် တောင်းဆိုမှုသည်ပင် လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အခြေခံဥပဒေတွင် မဖြစ်မနေထည့်သွင်းသင့်သည့် အကြောင်းရင်းတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အများကြိုက်ကို လိုက်လျောရန်ပျက်ကွက်ခြင်းသည် အခြေခံဥပဒေတစ်ခုလုံးကို ထောက်ခံမှုယုတ်လျော့စေနိုင်ပြီး တရားဝင်ခိုင်မာမှု ဆုံးရှုံးစေနိုင်သည်။

တိုးတက်သောလူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အနာဂတ်အမြင်အား ခိုင်မာအမြစ်တွယ်စေခြင်း

အချို့သော တိုင်းပြည်များတွင် ၎င်းတို့မျှော်မှန်းရောက်ရှိလိုသည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအသိုက်အဝန်းတစ်ခုဖော်ဆောင်ရန် သဘောတူညီမှု ရှိတတ်ကြသည်။ ဥပမာ - စီးပွားရေးပညာရှင် ဂျွန်မေးနက်စ်ကိန်း၏ လူမှုဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်ကျင့်သုံးသည့် လူမှုဖူလုံရေးတိုင်းပြည်တည်ဆောက်ရန်။ ဤကဲ့သို့ သဘောတူညီမှုများသည် အတိတ်ကာလမှ စီးပွားပျက်ကပ်မှုကဲ့သို့ စီးပွားရေးအကြပ်ရိုက်မှုကြုံတွေ့ဖူး၍ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမျိုး ဖြစ်တတ်သည်။ ယင်းမှာ နိုင်ငံသားများ၏ ရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုကို မြှင့်တင်ရေးအတွက် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်သော၊ ပို၍တက်ကြွပြီး ဈေးကွက်အတွင်း ကြားဝင်ဆောင်ရွက်သည့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးဖက်ကို ဦးညွှတ်လာသော လူမှုသဘောတူညီချက်ကိုဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခြေခံအကြောင်းတရားဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖြစ်ရပ်များတွင် မိမိတို့လူမှုအသိုက်အဝန်း၏ ရပ်တည်ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းသည် သမားရိုးကျ နိုင်ငံရေးကိုကျော်လွန်သော နိုင်ငံတစ်ခု၏လူမှုပဋိညာဉ် ဖြစ်လာနိုင်ပေသည်။ ထိုရပ်တည်ချက်အား နိုင်ငံသားများအားယဉ်ကျေးစွာ၊ လူသားဆန်စွာ အရေးပေးဆက်ဆံသည့် သဘောထားအဖြစ် ဖော်ပြကြသည်။ (မိမိတို့ရပ်တည်ချက်ကို ကြေငြာနိုင်သလို မိမိတို့တိုက်ဖျက်မည့်အရာ များဖြင့်လည်း ဖော်ပြနိုင်ပေသည်။ ဥပမာ ဆင်းရဲမှု၊ တစ်ဦးတစ်ဖွဲ့အား ဖယ်ထုတ်ခြင်းနှင့် ခေါင်းပုံဖြတ် ခြင်း စသည်) ဤကဲ့သို့ အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် မိမိတို့မျှော်မှန်းချက်ကို လုပ်ဆောင်သည့် မူဝါဒများကို တရားဝင်စေပြီး နိုင်ငံရေးအရ ဆန့်ကျင်တုံ့ပြန်မှုများကိုလည်း တရားဝင်မှုမရှိစေဘဲ အားလျော့စေမည်။ ဤနည်းဖြင့် ပြည်သူများ၏အောင်မြင်ရန်ခက်ခဲသည့် လူမှုရေးအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ် ရန် ကူညီပေးနိုင်သည်။

သမိုင်းအမွေအား ကျော်ဖြတ်ခြင်း

အချို့သော တိုင်းပြည်များတွင် အချို့သောလူအုပ်စုများအား ဖယ်ကြဉ်ခွဲ၊ ခွဲခြားဆက်ခံခဲ့ဖူးသည့် အတိတ်ကို ကျော်ဖြတ်ရန်ရည်ရွယ်၍ အပြောင်းအလဲကို ဖော်ဆောင်သည့် စာချုပ်စာတမ်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် အခြေခံဥပဒေများကိုရေးဆွဲအတည်ပြုကြသည်။ ထို့နောက် ညီမျှသောအနာဂတ်လူ့ဘောင်အတွက် အခြေခံလက်စွဲတစ်ခု ဖြစ်လာရန်လည်း ရည်ရွယ်ကြသည်။ နောက်ဆုံးတွင် “စီးပွားရေးတရားမျှတမှုနှင့် လူမှုရေးတရားမျှတမှုများသည် နိုင်ငံရေးစိတ်ဝင်စားသူလူတိုင်း စိတ်ပူပန်သည့်အရာ ဖြစ်လာပြီး ခိုင်မာအားကောင်းစွာ စုပေါင်းလုပ်ဆောင်ရမည့်အရာ၊ ထို့အတူ ဆွေးနွေးငြင်းခုံ အဖြေထုတ်ရမည့်အရာ ဖြစ်လာပါသည်” (Jamshidi 2013: 42)။ ဤနည်းဖြင့် အာဏာနှင့် စီးပွားရေးအရင်းအမြစ်များအား ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်လှမ်းမီလာစေခြင်းအားဖြင့် လူ့အသိုက်အဝန်းကို ဥပဒေအရ ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ထည့်သွင်းကြရန် အများသဘောတူ အာသီသတစ်ခု ရှိလာကြသည်။

တောင်အာဖရိကသည် ခေတ်ပြောင်းနမူနာတစ်ခု ဖြစ်သည်။ လူဖြူလူမဲခွဲခြားသည့် စနစ်ကို စွဲကပ်နေသော လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆင်းရဲချို့တဲ့မှု ပြဿနာနှင့် သီးခြားခွဲထုတ်မရနိုင်ပါဟု ဆိုကြသည်။ နောက်ဆုံးတွင် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအတွက် အဆိုပြုချက်များသည် ငြင်းပယ်၍ မရနိုင်ပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုကဲ့သို့ အာမခံချက်ပေးခြင်းသည် လူဖြူလူမဲခွဲခြားသည့် စနစ်ဆိုးကြီး၏ ဆိုးမွေများကိုကျော်လွှားရန် ကတိကဝတ်ရှိကြောင်းကို မဖြစ်မနေဖော်ပြသည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် အများစုက ရှုမြင်ကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ်၏ ပဓာနအကျဆုံး ပန်းတိုင်တစ်ခုပင် ဖြစ်သည် (Sunstein 2001: 4)။

အလားတူပင် ဇာတ်နိမ့်ဇာတ်မြင့်ခွဲခြားမှု နောက်ခံသမိုင်းရှိသော အိန္ဒိယတွင် “မတိမတိရသူများ” ဟု သတ်မှတ်ထားသည့် ဖယ်ကြည့်ခံ ဇာတ်နိမ့်အုပ်စုများ ကျန်ရှိနေသေးသည်။ အဆိုပါ အုပ်စုများကို သမိုင်းဝင် ခွဲခြားဆက်ခံခဲ့ကြခြင်းကိုကုစားရန် အိန္ဒိယအခြေခံဥပဒေသည် အောက်ပါအတိုင်း ပြဌာန်းခဲ့သည်။ “နိုင်ငံတော်သည် ပြည်သူများထဲမှ အားနည်းသည့် အုပ်စုများ၊ အထူးသဖြင့် နောက်ဆက်တွဲ ဇယားတွင် ဖော်ပြထားသော ဇာတ်ဝင်များနှင့် လူမျိုးစုများ၏ ပညာရေးဆိုင်ရာနှင့် စီးပွားရေး အကျိုးစီးပွားများကို အထူးဂရုပြုကာ မြှင့်တင်မည်ဖြစ်ပြီး လူမှုရေးတရားမမျှတမှုနှင့် ခေါင်းပုံဖြတ်အမြတ်ထုတ်မှု အမျိုးမျိုးမှ ကာကွယ်ပေးမည်” (အိန္ဒိယဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အခန်း ၄)။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် အထက်ပါ အလားတူအခြေအနေများ ရှိနေသလား၊ အတိတ်မှဖိနှိပ်မှုများကို ပြုပြင်လိုသော ငြင်းပြသည့်စိတ်ခံစားမှုများ ရှိနေသလား စဉ်းစားရန် လိုကောင်းလိုမည်။ ဖယ်ကြည့်ခံအုပ်စုများကို ကိုယ်စားပြုသည့် သက်ဆိုင်သူ/ပါတီများသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ခိုင်မာစွာအကာအကွယ်ပေးရန် တစိုက်မတ်မတ် တောင်းဆိုနိုင်သည်။ ထိုသို့ အကာအကွယ်ပေးခြင်းသည် အတိတ်ကာလမှ ဆိုးရွားသည့်ဓလေ့များဆီ ဘယ်သောအခါမှ နောက်ကြောင်းမပြန်ကြောင်း နိုင်ငံတော်ထံမှ ကတိကဝတ်တစ်ရပ်အဖြစ် ရှုမြင်နိုင်ကြသည်။ ဆင်းရဲချို့တဲ့သည့် အသိုက်အဝန်းအတွက် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး ညီမျှမှုကိုရရှိစေရန် အသုံးပြုရမည့် မဟာဗျူဟာမြောက် ဥပဒေကိရိယာတစ်ခုအဖြစ်လည်း ရှုမြင်နိုင်ကြသည်။

ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေများ

ဝစ်ကာရီက အောက်ပါအတိုင်း ထောက်ပြသည်။ “လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း အခြေခိုင်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းသည် ပဋိပက္ခလွန် သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်ဆိုးလွန် တိုင်းပြည်များတွင် အရေးကြီးသည့်စာမျက်နှာဖြစ်နိုင်သည်။ တစ်တံတိုင်းအားဖြင့် အပြောင်းအလဲမတိုင်မီ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အာဏာများမှ ဖယ်ကြည့်ထားခြင်းများ ကျယ်ပြန့်စွာ တည်ရှိနေတတ်သောကြောင့် ဖြစ်သည် (2010: 476)။ နေရာ အဆောက်အအုံ၊ မြေယာနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ အကာအကွယ်မရခဲ့ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲတွင်းနက်ရခြင်းသည် ပဋိပက္ခဖြစ်ရခြင်း၏ ပထမဆုံးသောအကြောင်းရင်း ဖြစ်နေတတ်သည်။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းခြင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးအပေါ် လေးနက်သည့် ကတိကဝတ်ရှိကြောင်း၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ရခြင်း၏ ဖြစ်ရင်းအကြောင်းရင်းများကို ဖြေရှင်းလိုကြောင်း အချက်ပေးစကားဖြစ်နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအတွက် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူ စာချုပ်များတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အကျိုးရှိမည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ထည့်သွင်းရန်လိုအပ်မည်ဖြစ်ကြောင်း သဘောပေါက်လာနိုင်ပေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နီပေါအစိုးရနှင့် နီပေါကွန်မြူနစ်ပါတီတို့အကြား ချုပ်ဆိုသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ်၏ အပိုဒ် ၃.၉ အရ အစိုးရသည် “နိုင်ငံသားများ၏ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ နေရာအဆောက်အအုံ၊ အလုပ်အကိုင်နှင့် အစားအသောက် သိုလှောင်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကိုရရှိစေရန် မူဝါဒများချမှတ်ရန်” လိုအပ်သည်။

တရားရေးအရ နောက်ပြန်စွဲသည့်ကြိုးပမ်းမှုများမှ ကာကွယ်ခြင်း

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား တိတိကျကျ ထည့်သွင်းမထား၊ အသိအမှတ်ပြုမထားပါက တရားရုံးများသည် နိုင်ငံတော်၏တာဝန်ကို အလွန် ကျဉ်းမြောင်းစွာဖွင့်ဆို နိုင်ချေရှိသည်။ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များထက် နိုင်ငံသားနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကိုသာ ဦးစားပေးနိုင်ပေသည်။ ဤအချက်ကြောင့် တရားရုံးများမှ တိုးတက်သော သို့မဟုတ် တဆင့်ချင်းတိုးတက် သို့မဟုတ် ဥစ္စာနေ ပြန်လည်ခွဲဝေပေးသည့် ဥပဒေများကို ပယ်ချစေနိုင်သည်။

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ထားရှိခြင်းသည် (ဖော်ပြထားသော အခွင့်အရေးများကိုယ်၌က လမ်းညွှန်အခြေခံမူသဘောသာဖြစ်ပြီး တရားဥပဒေအရ ဆောင်ရွက်၍ မရစေနိုင်ကာမူ) နိုင်ငံတော်တာဝန်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖွင့်ဆိုရန်၊ အခွင့်အရေးများကို လူအများပိုင်ဆိုင်မှုအဖြစ် ပိုမို၍ ရှုမြင်လာရန် တရားရုံးများအား တွန်းအားပေးလာနိုင်သည်။

ကျားမတန်းတူရေးနှင့် ဖယ်ကျဉ်ခံလူနည်းစုများအတွက် အကာအကွယ်

အချို့သော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် အမျိုးသမီးများနှင့် ဖယ်ကြည့်ခံ လူနည်းစုများ၏ ဘဝအပေါ်သို့ အမျိုးအစားမမျှစွာ သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည်။ ၎င်းတို့သည် လူမှုရေး ထုံးတမ်းစေလ့၊ စီးပွားရေး အခြေအနေ၊ နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်းများပေါ် မူတည်၍ နိုင်ငံတော်၏ အထောက်အပံ့၊ အကူအညီအပေါ် ပို၍မှီခိုရနိုင်သည်။ သို့မှသာ ၎င်းတို့၏ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး လိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီနိုင်မည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံရေးလမ်းကြောင်းကို အသုံးပြု၍ ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်များကို ပြည့်ဝအောင် ဆောင်ရွက်ရန်လည်း လုံလောက်သည့်အထောက်အပံ့များ ရှိမနေကြပေ။

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား လေးစားလိုက်နာသည့် ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ကို ခိုင်လုံသည့် (သို့မဟုတ် ထိရောက်ပြီး စည်းနှောင်အားရှိသည့်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်တွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြင့် အဆိုပါ လူအုပ်စုများသည် နိုင်ငံတော်သယံဇာတများကို မျှတစွာ ခွဲဝေ

သုံးစွဲခွင့်ရရန် အထောက်အပံ့ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ၎င်းတို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် ချမ်းမြေ့သုခအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေများ ရရှိခံစားလာနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

စဉ်းစားရန်အချက် (၂)

တိုင်းပြည်ရဲ့ သမိုင်းအမွေက မည်သည့်အရာတွေ ဖြစ်မည်နည်း။ လေးနက်ပြီး အပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးဘုံသဘောတူညီချက်ကို ကိုယ်စားပြုသည့် အလှည့်အပြောင်းကာလကို ရောက်နေပြီလား။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် အတိတ်မှ အကွဲအပြားများကို ကျော်လွှားလိုသည့် ဆန္ဒဖော်ပြချက်တစ်ခုအဖြစ် လိုအပ်ပါသလား။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အခြေခံရမည့် ဘုံသဘောတူညီချက်သည် မည်မျှကျယ်ပြန့်ပါသနည်း။

၅။ လူမှုစီးပွားဘဏ္ဍာရေးများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းအပေါ် ဆန့်ကျင်ငြင်းဆိုခြင်းများ

ကုန်ကျစရိတ်၊ နိုင်ငံတော် စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် လွန်ကဲသောမျှော်လင့်ချက်များ

အချို့သော တိုင်းပြည်များတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ရရှိစေရန်အတွက် ဘဏ္ဍာရေးကုန်ကျစရိတ်သည် အဓိကပြဿနာတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ရန်အတွက် အများပြည်သူ အရင်းအမြစ်များ (ရရှိသော ရန်ပုံငွေ အဖြစ်)နှင့် နိုင်ငံတော် စွမ်းဆောင်ရည် (နည်းပညာပိုင်းကျွမ်းကျင်မှုနှင့် ထိရောက်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အဖြစ်) လိုအပ်သည်။ နိုင်ငံတော်က ထိုအချက်များကို မလုပ်နိုင်ပါက အခွင့်အရေးများသည် မပြည့်နိုင်သည့် ကတိများအဖြစ်သာ ရှိနေမည်။ ထိုသို့ မဖြည့်ဆည်းနိုင်လျှင် အခြားသော အခွင့်အရေးများအပေါ် အန္တရာယ်ရှိနိုင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စနစ်တစ်ရပ်လုံးကိုလည်း သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည်ဟု စောဒကတက်ကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကတိပေးထားသည့် အခွင့်အရေးများသည် စာရွက်ပေါ်မှာသာ ရှိနေတတ်ပြီး အခွင့်အရေးများအား ယုံကြည်ကိုးစားထိုက်သည်ဟု သဘောမထားကြတော့ဘဲ အများပြည်သူ သို့မဟုတ် အစိုးရမှ စည်းနှောင်ထားသည့် နိုင်ငံရေး ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ကို ဦးတည်စေနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

အဆိုပါအခြေအနေအတွက် အဖြေမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လက်တွေ့ကျသင့်သည်ဟု ပင် ဖြစ်သည်။ လူတိုင်းအတွက် ပမာဏကျသည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး အနည်းဆုံးကို ရရှိအောင် အရင်ပြုလုပ်မည်ဟု နိုင်ငံတော်မှ ကတိကဝတ်ပေးနိုင်သည်။ အရင်းအမြစ်များ ရရှိလာသည့်အခါ ICESCR ဖော်ပြထားသည့် တဆင့်ချင်းပြည့်မီစေရေး အခြေခံမူအတိုင်း ထပ်ဆောင်းလုပ်ငန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ရန်လည်း နိုင်ငံတော်မှ ကတိကဝတ်ပေးနိုင်သည်။ အမှန်တကယ် မဖြည့်ဆည်းနိုင်လျှင်တောင်မှ လက်တွေ့ကျသည့်ကတိများကို ထည့်သွင်းခြင်းသည် အာဏာတည်စေရန် တရားဝင်မျှော်လင့်ချက် ဖြစ်စေနိုင်သည်။ အုပ်စုများ၊ သက်ဆိုင်သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး တရားမျှတမှုကို ရှာဖွေသောအမှုတွဲများ အားကောင်းစေရန်အတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်ကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ ကောင်းသည့်ဘက်ကကြည့်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကတိကဝတ်များနှင့် လက်တွေ့အခြေအနေကြားမှ ကွာဟချက်သည် အာဏာပိုင်များကို စိတ်မသက်သာဖြစ်စေပြီး လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်လာစေနိုင်သည်။ အချို့သော အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတော်ရှိအရင်းအမြစ်များအပေါ်အပြိုင်အဆိုင် လိုအပ်နေသောကြောင့် ဖြစ်လာသည့်အကန့်အသတ်များကို အသိအမှတ်

ပြုသည့် နည်းလမ်းဖြင့် ရေးသားထုတ်ဖော်ခြင်း သို့မဟုတ် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုနိုင်သည်။ ဥပမာ နေအိမ် အဆောက်အအုံ ရပိုင်ခွင့်ဆိုသည်မှာ လူတိုင်းအိမ်ပိုင်ဆိုင်ရမည်ဟု မဆိုလိုဘဲ လူတွေကို တခြား ရွေးချယ်စရာ မရှိသေးချိန်တွင် နေအိမ်မှထုတ်ခြင်းကို ကာကွယ်ပေးသည့် အနိမ့်ဆုံးအနေအထား ဖြစ်နိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ရနိုင်သမျှ အရင်းအမြစ်နှင့်အညီ အိမ်ယာမဲ့ဖြစ်မှု ပပျောက်နိုင်မည့် အိမ်ယာ မဟာဗျူဟာများ ရေးဆွဲလာရန် အစိုးရကိုတောင်းဆိုချက်လည်း ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

တကယ်တမ်းတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် ကုန်ကျစရိတ်များပြားသည်ဟု ဆိုသော်လည်း နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများသည်လည်း ထိုနည်းပင် ဖြစ်သည်။ အခွင့် အရေးများအား ကာကွယ်ပေးပြီး ချိုးဖောက်သူများအား အပြစ်ပေးအရေးယူသည့် စနစ်တစ်ခုမရှိဘဲ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်သည် မဖြစ်တည်နိုင်ပေ။ ထို့အတူ တရားမျှတသော တရားစီရင်ခွင့်နှင့် လူတိုင်းမဲပေးခွင့်များ သေချာစေရန်အတွက် အစိုးရအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်ဘဏ္ဍာငွေများစွာ အသုံးပြု ရန်လိုအပ်မည် ဖြစ်သည်။

အတွေးအခေါ်ပိုင်း ငြင်းဆိုချက်များ

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းခြင်း သည် နိုင်ငံသားများ ဘုံကောင်းကျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ ပြည်သူများ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်ရာတွင် လည်းကောင်း နေဥစ္စာပြန်လည်ခွဲဝေပေးရာတွင် လည်းကောင်း နိုင်ငံတော်၏တက်ကြွသော အခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအမြင် ကို အချို့ကအတွေးအခေါ်အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ကြသည်။ ထိုသို့ ဆန့်ကျင်အမြင်ရှိသူများတွင် လွတ်လပ်မှု အပေါ်ဈေးကွက်အခြေပြု အယူအဆနှင့် တသီးပုဂ္ဂလဝါဒီအမြင်များရှိနိုင်သည်။ ၎င်းတို့က နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍကို အသက်အန္တရာယ်အား ကာကွယ်ခြင်း၊ စာချုပ်များနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာများအား ကာကွယ် ခြင်းဟူသော အနည်းဆုံး အခန်းကဏ္ဍတွင် ကန့်သတ်ထားခြင်းကိုသာ သဘောကျကြသည်။ အစွန်း ရောက်ဆုံး ဆန့်ကျင်ဘက် အမြင်ရှိသူများအလိုအရ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် အခွင့်အရေးပင် မဟုတ်ကြချေ။ ထိုအခွင့်အရေးများသည် အခြားသူများ၏ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား ချိုးဖောက်ပြီး ဖန်တီးထားသော ခံစားပိုင်ခွင့်များဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ သို့သော်လည်း ဤအမြင် ကို အတွေးအခေါ်ပိုင်းအားဖြင့် ပြန်လည်တုံ့ပြန်ချက်များစွာရှိသည်။ နိုင်ငံတော်ကို အနိမ့်ဆုံး အခန်း ကဏ္ဍတွင်သာ ကျိုးကြောင်းညီညွတ်စွာ ကန့်သတ်ထားရန်မဖြစ်နိုင်ဟု ပြန်လည်တုံ့ပြန်ကြသည်။

ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုနှင့် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှု

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် နိုင်ငံတော်သည် တက်ကြွပြီး နေဥစ္စာ ပြန်လည်ခွဲဝေ ပေးသည့်တာဝန်များ တရားဝင်ရှိနိုင်သည်ဟု အချို့က လက်ခံနိုင်သည်။ သို့သော် နိုင်ငံတော် ပါဝင် ရမည့် အခန်းကဏ္ဍများ၏ သဘောသဘာဝနှင့် အတိုင်းအတာကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်

ညွှန်ကြားမထားသင့်ဟု စောဒကတက်ကြသည်။ ထိုသို့ ပြုမည့်အစား သာမန်ဥပဒေများ၊ နေ့စဉ် ဖြစ်ပျက်နေသည့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် ရွေးကောက်ပွဲကာလတွင် ပါတီအမျိုးမျိုးက ကြေငြာသည့် ရွေးကောက်ပွဲ ကြေငြာစာတမ်းများအရသာ ဆုံးဖြတ်သင့်သည်။

အချို့က ဆိုကြသည်မှာ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ပတွင် ထားလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ဤအခွင့်အရေးများကို မထောက်ခံသူများအတွက် ၎င်းတို့ စိတ် သဘောကျသည့် မူဝါဒများကို သာမန် ဥပဒေများဖြင့်ပင် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး အချိန်ကုန် လူပမ်းခံကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်မလိုအပ်တော့ပေ။ ဤနည်းသည် နိုင်ငံရေးအရ အလွန်ပင် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိပြီး လိုအပ်ချက်နှင့် ပြည်သူတို့ တောင်းဆိုချက် ရှိသလောက် အခွင့်အရေးများကို ပေးအပ်နိုင်စေမည်။ သို့သော် အများပြည်သူ တောင်းဆိုချက်များ အား ဖြည့်ဆည်းပေးသော ခိုင်မာအားကောင်းသည့် နိုင်ငံရေး အင်စတီကျူးရှင်းများရှိမှသာ ဤအဆို သည် အထမြောက်အားကောင်းမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်သူများက နိုင်ငံရေးသမားများကို မယုံကြည် လျှင် ဤအဆိုအားလက်ခံနိုင်ရန် အခွင့်အရေး နည်းမည်ဖြစ်သည်။

တရားစီရင်ရေးအား အလွန်အမင်းအားကိုးခြင်း

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးအား နိုင်ငံရေးကိစ္စသဖွယ် ဖြစ်စေနိုင်သလို၊ နိုင်ငံရေးကိစ္စကို တရားစီရင်ရေးအောက် ရောက်ရှိသွားအောင် ဆောင်ရွက်သလို ဖြစ်စေနိုင်သည်ဟုလည်း စောဒကတက်ကြသည်။ ဆိုလို သည်မှာ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း သည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာမူဝါဒများချမှတ်ရန် တရားသူကြီးများအား အာဏာအပ်နှင်းလိုက်သလို ဖြစ်သွားစေမည်။

ဤသို့ဆိုလျှင် ဒီမိုကရေစီနှင့် မကိုက်ညီဟု မြင်နိုင်သည်။ ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်လောင်း များမှတစ်ဆင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများကိုရွေးချယ်နိုင်သည့် နိုင်ငံသားများ၏ လုပ်နိုင်စွမ်းကို ထိခိုက်စေနိုင်သည်။ ဤနည်းဖြင့် လူအများမှအုပ်စိုးမှုကို ဆိုးရွားစွာထိခိုက်စေနိုင်သည်။

ထို့အပြင် နောက်ဆက်တွဲ ဘဏ္ဍာရေး ကုန်ကျစရိတ်များ ရှိလာနိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် တရားရုံးများမဖြစ်မနေ ပါဝင်လာမည်။ တရားသူကြီးများသည် လုပ်ငန်းသဘာဝနှင့် လေ့လာတတ်မြောက်မှုအရ ထိုဘဏ္ဍာရေးကိစ္စများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် မစွမ်းသာနိုင်ကြပေ။

ထိုသို့ ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်းဖြင့် တရားရုံးများကို ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စေရန် တွန်းပို့နေသည်။ ဤကိစ္စသည် လွတ်လပ်သောတရားစီရင်ရေး မခိုင်မာသေးသည့် တိုင်းပြည်များတွင် အထူးပြဿနာတစ်ရပ် ဖြစ်နိုင်သည်။

အထက်ပါ စောဒကများကို ပြန်လည်ချေပချက်များ အောက်အပါအတိုင်း ပြုလုပ်နိုင်သည်။

- ၁။ အောက်တွင် ဆွေးနွေးထားသည့်အတိုင်း လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို တရားမစွဲဆိုနိုင်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် တရားရုံးများအပေါ်မမှီခိုစေဘဲ ဥပဒေပြုမဏ္ဍိုင်ပေါ် အခြေတည်စေကာ ဘောင်ခတ်ဖွင့်ဆိုနိုင်သည်။ တရားရုံးများက ဥပဒေများအား ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီမညီ၊ အစိုးရ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိ ဆန်းစစ်သည့်အခါ၌ပင်လျှင် ဥပဒေပြုမဏ္ဍိုင်ကို သင့်တင့် လျောက်ပတ်သော လွတ်လပ်စွာလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးအပ်နိုင်သည်။
- ၂။ တရားသူကြီးများသည် နိုင်ငံရေး၊ မူဝါဒချမှတ်ခြင်းများတွင် ပါဝင်နေပြီးသား ဖြစ်သည်။ ဤ အချက်ကို အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းအား ဖောက်ဖျက်မှုဟု မြင်ရန်မလိုပေ။ မဏ္ဍိုင်သုံးရပ် ဖြစ်သည့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးတို့သည် အချင်းချင်း ပဋိပက္ခဖြစ် နေရန် လိုအပ်သည်။ နိုင်ငံသားများ အခွင့်အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားအတွက် ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအာဏာသက်ရောက်မှုအတွက် အာဏာအား ခွဲဝေထားသော်လည်း ညီတူညီမျှမရှိမဖြစ် အစိတ်အပိုင်းများအဖြစ် အတူတကွ လက်တွဲလုပ်ဆောင်နိုင်သည်။
- ၃။ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် လူမှုစီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ အုပ်ချုပ်ခြင်း၏ မတူကွဲပြားမှုသည် ထင်ထား သလောက်တော့ မကြီးကျယ်ပေ။ တရားသူကြီးများသည် (ဥပမာ ရဲလုပ်ငန်းနှင့် ပြစ်ဒဏ် ချမှတ်သည့်မူဝါဒများကိုသက်ရောက်နိုင်သောဥပဒေများ)အားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီမညီ ဆန်းစစ်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့် ရှောက်ရန် တာဝန်ရှိပါလျှင် အဘယ်ကြောင့် (နေအိမ်အဆောက်အအုံ သို့မဟုတ် ပညာရေး မူဝါဒအပေါ် သက်ရောက်သော) လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ရန် တာဝန် မရှိသင့်ပါသလဲ။
- ၄။ ထို့အပြင် တရားသူကြီးများသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက် သော ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ (ဥပမာ - အများပြည်သူအိမ်ယာ ချထားပေး ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေ) အသက်ဝင်အောင်လုပ်ရန် တာဝန်ရှိ လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသက်ဝင်အောင်လုပ်ရန် (ဥပမာ - အများပြည်သူ အိမ်ယာစီမံကိန်းများဖော်ဆောင်ရန် အစိုးရ၏တာဝန်တစ်ရပ်ကဲ့သို့) တာဝန် ပေးဖို့ ဘာကြောင့်မပေးအပ်နိုင်ရမလဲ။
- ၅။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် မတို့ရမထိရ ဖြစ်ရန်မလိုပေ။ ဥပမာအားဖြင့် တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်သည် ပို၍အားလုံးပါဝင်ကာ၊ တုံ့ပြန်မှုအားကောင်းသည့် တရား စီရင်ရေးစနစ် ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ပံ့ပိုးနိုင်သည်။ တရားစီရင်ရေးသည် ရွေးကောက်ခံ အဖွဲ့အစည်းများ၏ အားနည်းချွတ်ချော်ချက်များကို ပြုပြင်ပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီကို အားကောင်းသန်စေနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် လူနည်းစုနှင့် ဖယ်ကြည့်ခံလူအုပ်စုများအား ကိုယ်စားမပြုဘဲ ဘေးဖယ်ထုတ်သည့် အခါမျိုးတွင် ဖြစ်သည်။

- ၆။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်ရန်ပျက်ကွက်ခြင်းသည် ကြားနေသည့် အနေအထားမဟုတ်ပေ။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သလို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ပြဋ္ဌာန်းဖော်ပြရန် ပျက်ကွက်ခြင်းသည် တရားရုံးများအား အင်အားကြီးသူတို့ကို အကျိုးကိုသာရေ့ရှု၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုး ဖြစ်လာစေနိုင်သည်။ ဤနည်းဖြင့် အားနည်းသောသူများ၏ အကျိုးကို မငဲ့ကွက်သော ဘက်လိုက်မှုရှိသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအဖြစ် ပုံပေါ်လာမည်ဖြစ်သည်။
- ၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ပြဋ္ဌာန်းဖော်ပြခြင်းသည် ပြည်သူများလိုလားသည့် ယင်းကဲ့သို့အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များမှ တဆင့် ပြည်သူများကိုယ်တိုင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ကို ငြင်းပယ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဝေဖန်ထောက်ပြမှုကို အားနည်းသွားစေသည်။ အကြောင်းမှာ ပြည်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မိမိတို့၏အမြင်ကို ဖော်ပြနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ထိုလုပ်ငန်းစဉ်သည် သာမန် ဥပဒေပြုခြင်းထက်ပို၍ အားလုံးလွှမ်းခြုံကာ ပါဝင်ခွင့်ရစေနိုင်သည်။ (ဥပမာ - ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် မဲပေးရွေးချယ်ရခြင်း)
- ၈။ တရားသူကြီးများသည် မူဝါဒချမှတ်ခြင်းများတွင် ကျွမ်းကျင်သူများ မဟုတ်သော်လည်း တရားဥပဒေအရ ဆင်ခြင်စဉ်းစားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်လျှောက် အကူအညီလိုအပ်သည့် နေရာတွင် အထူးကျွမ်းကျင်သူများကို ဆင့်ခေါ်ကြားနားနိုင်ပေသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းသည် အပြုသဘောဆောင်သောရလဒ်များ ထွက်ပေါ်လာမည်ဟု အာမမခံပါ

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် လိုအပ်ချက် မဟုတ်သလို၊ ပြည့်စုံလုံလောက်မှုလည်း မရှိပါ

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းလိုသည့် အဆိုအများစုသည် လက်တွေ့တွင်သိသာထင်ရှားသည့် ကောင်းကျိုးများရှိသည်ဟူသော ယူဆချက်ပေါ် အခြေတည်ကြသည်။ သို့သော် ပကတိအခြေအနေတွင်မူ တိုင်းပြည်တစ်ပြည်အတွင်း လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းနှင့် နိုင်ငံသားများမှ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ရရှိခံစားနေသည့် အဆင့်တို့သည် လုံလောက်သည့် ဆက်နွှယ်မှုမရှိကြပေ။

ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ရက်ရောသော (သို့သော် အနှစ်မဲ့သည့်) ကတိကဝတ်များ ပေးထားကြသော်လည်း လက်တွေ့ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အားမထုတ်ကြ သို့မဟုတ် အနည်းငယ်သာ အားထုတ်ကြသည်ကို တွေ့ရလေ့ရှိသည်။ သို့သော် ဤသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဒီဇိုင်းပုံစံ ပြဿနာထက် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရေး ပြဿနာသာ ဖြစ်သည်။ အချို့

တိုင်းပြည်များက ၎င်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လစ်လျူရှုသောအချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရိုးသားစွာကတိကဝတ်ပြု ပြဋ္ဌာန်းထားလိုသည့် တိုင်းပြည်များအတွက် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်းကို ဆန့်ကျင်ငြင်းဆိုခြင်း မဟုတ်ပေ။

အချို့တိုင်းပြည်များသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် လုံးဝဖော်ပြထား၊ သို့မဟုတ် အနည်းငယ်သာ ဖော်ပြထားသော်လည်း သာမန်ဥပဒေများမှတစ်ဆင့် ပြည့်စုံကုန်သည့် လူမှုဖူလုံရေး မူဝါဒများချမှတ်ထားနိုင်သည်။ ဩစတေးလျ၊ ဒိန်းမတ်၊ ဖင်လန်နှင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံတို့သည် စံပြဥပဒေများဖြစ်သည်။ သို့ပေသော်ငြားလည်း ဤပုံစံ၏ အားနည်းချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ အသိအမှတ်မပြုထားသောကြောင့် အခွင့်အရေးများအား လတ်တလော ခံစားရရှိနေခြင်းသည် လူအများစုအုပ်စိုးသည့် နိုင်ငံရေး ရာသီဥတုအပေါ်တွင်သာ လုံးဝမှီခိုနေရခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံရေးစနစ်မှ ကောင်းစွာကာကွယ်မပေးနိုင်သည့် လူနည်းစုများ၊ နိုင်ငံရေးအရ ဘေးဖယ်ခံထားရသော အုပ်စုများ (အထူးသဖြင့် ဆင်းရဲသားများ) ရှိတတ်ကြသည်။ ဖေးကူမည့်သူမရှိသည့် အုပ်စုများရှိတတ်ကြသည်။

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အုတ်မြစ်ချခြင်းသည် မည်သည့်အကျိုးမျှမရှိဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပေ။ သို့သော် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းခြင်းသည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုများအတွက် ကိရိယာ (နည်းလမ်း) တစ်ခုဖြစ်ကြောင်းကိုသာ အထူးအာရုံစိုက်လိုခြင်း ဖြစ်သည်။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သည့်အရာ မဟုတ်ပေ။ ထို့အတူ ကောင်းကျိုးများ ရလာစေရန် လုံလောက်သည့်အခြေအနေဟုလည်း မဆိုသာပြန်ပေ။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် အရာအားလုံးကို ကုသပေးနိုင်သည့်နည်းလမ်းဟုမဆိုဘဲ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာ အထောက်အပံ့ဖြစ်မည်ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။

အကျိုးစီးပွားခံစားရသူများသည် အလွန်ဆင်းရဲသူများ ဖြစ်ချင်မှဖြစ်မည်။

အချို့သော အခွင့်အရေးများကြောင့် အကျိုးခံစားရခြင်း (ဥပမာ - အဆင့်မြင့်ပညာ ရရှိပိုင်ခွင့်) သည် ဆင်းရဲသားများထက် လူလတ်တန်းစားနှင့် ချမ်းသာသည့်လူအုပ်စုများ ဖြစ်နေနိုင်ကြောင်း ညွှန်ပြနေသည့် အထောက်အထား တချို့ရှိသည်။ လူမှုရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို တက်တက်ကြွကြွ ပြဋ္ဌာန်း အကောင်အထည်ဖော်သည့် လက်တင်အမေရိကနိုင်ငံများ (ဘရာဇီးနှင့် ကိုလံဘီယာ) တို့၏ အတွေ့အကြုံတွင် ထိုအခွင့်အရေးများကို ဆင်းရဲသားများထက် လူလတ်တန်းစား ပြည်သူများကသာ ရယူကြသည်။ ဤအချက်ကို လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းခြင်းအား ဆန့်ကျင်စောဒကတက်ရာတွင် ကိုးကားနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် ဤအခွင့်အရေးများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည်ပင် အဆင်းရဲဆုံးလူအုပ်စုအတွက် အနိမ့်ဆုံး အခြေခံချက်များ ပြည့်မှီစေနိုင်သည်ဟု ယူဆသောအခါတွင် ဖြစ်သည်။

သို့သော်လည်း လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဤမျှသာမဟုတ်ပေ။ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းခြင်းသည် အားလုံးလွှမ်းမိုးသော စနစ်တစ်ခုဖြင့် ပြည်သူတိုင်း၏ ကောင်းကျိုးချမ်းသာကို မြှင့်တင်လိုသော ဆန္ဒတစ်ရပ်ကို ဖော်ထုတ်ပြသခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုစနစ်တွင် လူတိုင်းက မိမိတို့စွမ်းဆောင်နိုင်ရည်အလိုက် ထည့်ဝင်ကြပြီး လူတိုင်းကလိုအပ်ချက်အရ အထောက်အပံ့များ လက်ခံရရှိကြမည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် လူလတ်တန်းစားရော ဆင်းရဲသားများပါ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးကဲ့သို့ လူမှုရေး ဝန်ဆောင်မှုများ ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိမည်။ ထို့ကြောင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် အလွန် ဆင်းရဲသူများကိုသာ ဦးတည်ပစ်မှတ်ထားသည် မဟုတ်တော့ဘဲ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးအား ပို၍ အားလုံးအကျိုးဝင်ကာ၊ စီးပွားရေးအရ တန်းတူညီမျှသော လူ့အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ကူညီမြှင့်တင်ပေးနိုင်ပေသည်။ မည်သို့ပင်ရှိစေကာမူ အလိုတကွအလိုအပ်ဆုံး အုပ်စုများအားဦးစားပေးနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဦးစားပေးမှုအား အသေအချာရရှိစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက်များတွင် နိုင်ငံတော်သည် အဆင်းရဲဆုံးလူများအတွက် အနိမ့်ဆုံးအခြေခံဝန်ဆောင်မှု ပေးအပ်နိုင်ရန် အာရုံစိုက်ရန်၊ ထိုသို့ပြုလုပ်ပြီးမှ ထပ်ဆောင်းဝန်ဆောင်မှုများကို အခြားသောအုပ်စုများအတွက် ပေးအပ်ရန် ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။

၆။ ငွေချယ်စရာဒီဇိုင်းများ

တရားစီရင်နိုင်သော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

တရားရေးအာဏာကျင့်သုံးနိုင်သော အခွင့်အရေးများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၏ အခိုင်မာဆုံးပုံစံသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကဲ့သို့ တရားရေးအရ အာဏာ ကျင့်သုံးခွင့် ထည့်သွင်းထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ သုံးပုံတစ်ပုံခန့် သည် ၎င်းပုံစံအတိုင်းဆောင်ရွက်ကြသည်။

ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့သည် ၎င်းအခွင့်အရေးများနှင့်ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတွင်း ထည့်သွင်းခြင်းဆိုင်ရာ ‘ခိုင်မာမှုအရှိဆုံး နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ကြေညာချက်များထဲမှတစ်ခု’ အဖြစ် ‘အကောင်အထည်ဖော်ရန် အသုံးဝင်သောနည်းလမ်းများ’ တင်ပြလျက် မြှင့်တင်ဆောင်ရွက်မှု များရှိသည် (UN Human Settlements Programme 2002: 36)။ အလားတူပင် International IDEA ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းလက်တွေ့လမ်းညွှန်သည် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတကာဥပဒေများတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကတိကဝတ်ပြုထားသည့် အတွက်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ခြွင်းချက်မဟုတ်ဘဲ စံနှုန်းအဖြစ်ထည့်သွင်းထားကြခြင်း တို့ကို အသိအမှတ်ပြု ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။

ပြဌာန်းချက်များ၏ ကျယ်ပြန့်မှုအတိုင်းအတာနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနည်းလမ်းများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုက ချမ်းသာသုခ၊ အစားအသောက်၊ နေရာအဆောက်အအုံနှင့် အခြားသော လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးကုန်စည်များဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အာမခံပေးမည်ဆိုလျှင် မည်သည့်အတိုင်းအတာထိ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပြဌာန်းသင့်ပါသနည်း။ အကယ်၍ ပြည်သူများမှ အစားအစာအတွက် အခွင့်အရေးရရှိမည်ဆိုပါက ၎င်းတို့အတွက် တစ်ရက်ကို အနည်းဆုံး တစ်နပ်စာ ရမည်လား။ သုံးနပ်စာရမည်လား။ အကယ်၍ ပြည်သူများသည် သန့်ရှင်းသော ရေကိုရရှိရန် အခွင့် အရေးရှိပါက ၎င်းတို့အိမ်၌ ၂၄ နာရီ ရေရရှိခွင့်ရမည်လား သို့မဟုတ် တစ်ရက်ကို ၂ နာရီစာ တစ် ကီလိုမီတာရှည်သည့် ရေပိုက်လိုင်းမှ သွယ်တန်းခွင့်ကို ရရှိစေမည်လား။ အကယ်၍ ပြည်သူများ

ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်ခွင့် ရရှိမည်ဆိုလျှင် အခြေခံကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုရမည်လား သို့မဟုတ် ဈေးကြီးသောအထူးကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုများ ရရှိခွင့်ရမည်လား။

အရင်းအမြစ်များ အကန့်အသတ်ရှိခြင်းကြောင့် ဤမေးခွန်းများကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ချဉ်းကပ်၍ အဖြေထုတ်ကြရသည်။ ICESCR တွင်ပါဝင်သော တဆင့်ချင်းပြည့်မှီစေခြင်း အခြေခံမူ သည် ဤသို့သော ချဉ်းကပ်မှုတစ်မျိုးဖြစ်သည် (Chenwi 2013 တွင်ကြည့်ပါ)။ တဆင့်ချင်းပြည့်မှီ စေခြင်း အခြေခံမူသည် နိုင်ငံတော်မှ ၎င်းတွင်ရှိသော စွမ်းဆောင်ရည်အလိုက် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တာဝန်အဖြစ်သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ စွမ်းဆောင် ရည်တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ ပြဌာန်းသတ်မှတ်ချက် ပမာဏများလည်း တိုးတက်လာရမည်ဖြစ် သည်။ ထိုသို့ဆိုရာတွင် နိုင်ငံတော်များသည် ဖွံ့ဖြိုးမှုအဆင့်အတန်းတစ်ခုသို့ ရောက်ရှိသည့် အချိန် ထိ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအား ရွှေ့ဆိုင်းထား နိုင်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ နိုင်ငံတော်များအားလုံး၊ အဆင်းရဲဆုံးနိုင်ငံသည်ပင်လျှင် လူမှုစီးပွား ရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို ဖြစ်နိုင်သမျှ အမြင့်ဆုံးရရှိစေရန် ICESCR တွင်ပါဝင်သော တာဝန် များကို မြန်ဆန်ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် တာဝန်ရှိသည်။

ICESCR တွင် ပါရှိသော နောက်ထပ် အနိမ့်ဆုံးရှိရမည့် အခြေခံမူတစ်ချက်မှာ နိုင်ငံတော်များ သည် အခွင့်အရေးတစ်ခုချင်းစီကိုလေးစား၍ အခြေခံပြဌာန်းချက်များကို ကာကွယ်ရန်နှင့် ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ရှိသည်။ တဆင့်ချင်းပြည့်မှီစေခြင်းသည် နိုင်ငံတော်၏ စွမ်းဆောင်ရည်အဆင့် တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ ၎င်းအခွင့်အရေးများကို အများဆုံးရရှိနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ရခြင်းဖြစ်သည် (Chenwi 2013)။ တတိယအခြေခံမူသည် နောက်ပြန်မဆုတ်ရေးမူဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်များသည် အရင်းအမြစ်များမရှိ၍ ဆက်လက်မထောက်ပံ့ရန် ဖိအားပေးခံရသည်မှလွဲ၍ ၎င်းတို့၏လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ပြန်လည်လျှော့ချခွင့်မရှိပေ။

တောင်အာဖရိက၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အခွင့်အရေးများကို တဆင့်ချင်းပြည့်မှီစေခြင်းကို အာမခံနိုင်ရန် သင့်တော်သော ဆောင်ရွက်ချက်များပြုလုပ်ရန် တာဝန်ရှိ သည်ဟု ထည့်သွင်းထားသည် (ဇယား ၆.၁ ကိုကြည့်ပါ)။ “သင့်တော်သလို” ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်၊ အရေးပေါ်အတွက် ဦးစားပေးရန် အချက်များပါဝင်သော်လည်း (Bilchitz 2007: 149) တောင် အာဖရိက၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံးသည် အနိမ့်ဆုံးရှိရမည့် အခြေခံမူကို အတည်ပြု ထောက်ခံမှုမရှိပေ (Chenwi 2013)။ ကင်ညာ၏ ၂၀၁၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကမူ အနည်းငယ် ကွဲပြားသော (မူအားဖြင့် ပို၍ခိုင်မာသော) ချဉ်းကပ်မှုရှိသည်။ လိုအပ်သော အရင်းအမြစ်များ မရရှိ၍ အခွင့်အရေးများကို မဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်လျှင် ထို့သို့သောအခြေအနေကို နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် သက်သေပြရန် လိုအပ်သည်။

ဇယား ၆.၁ - တောင်အာဖရိကတွင် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း

ဂရုဘွန်းမိ (Grootboom) ဖြစ်ရပ် ၂၀၀၀ ခုနှစ်တွင် တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၂၆ တွင်ပါဝင်သော အိမ်ယာနေထိုင်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သော အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တရားလိုများ အား အနိမ့်ဆုံးအခြေခံအချက်အဖြစ် နေထိုင်ရေး အမိုးအကာအတွက် အခွင့်အရေးပေးထား သည်ဆိုသည့် အဆိုပြုချက်ကို ငြင်းဆန်ခဲ့သည်။ ၎င်းအစား တရားရုံးမှ 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အရ နိုင်ငံတော်သည် ၎င်းတွင်ရှိသော 'အရင်းအမြစ်' ထဲမှ လုံလောက်သောအိမ်ယာများကို လက်လှမ်းမီနိုင်ရေးအတွက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအစီအစဉ်များချမှတ်၍ အကောင်အထည် ဖော်သွားရန် လိုအပ်သည်' ဟု ကြေညာခဲ့သည်။

၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို မည်သို့ အာမခံ ထားသည်ဆိုသည့် ဥပမာတစ်ခုဖြစ်သည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းအနေဖြင့် အသိမှတ်ပြုခြင်း မဟုတ်ဘဲ အများပြည်သူအတွက် အစိုးရမှ လုံလောက်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များချမှတ် ဆောင် ရွက်ရန် တရားရေးအရ လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်မှုရှိစေရန် လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

တရားရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်း အလေ့အထ

လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အသေအချာအကောင်အထည်ဖော်မှု ရှိစေရန် ဆောင်ရွက်ရာတွင် တရားရေးဆိုင်ရာ အလေ့အထများ၏ အရေးပါမှုကို လက်တင်အမေရိက၏ အတွေ့အကြုံများတွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကိုလံဘီယာ၏ တရားရေးမဏ္ဍိုင်သည် ၎င်းတို့၏ ဥပဒေသိပ္ပံပညာရပ်များတွင် အတော်အတန်ပင် တီထွင်ဆန်းသစ်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ကြသည်။ မူဝါဒအခြေပြုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေပြုဖြေရှင်းခြင်း နည်းလမ်းများကိုလည်း စမ်းသပ် ကြိုးစားလိုစိတ်ရှိကြသည်။ ဘရာဇီး၏ တရားရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဥပဒေကို အသက်သွင်းရာတွင် နည်းလမ်းတစ်ခုချင်းစီအလိုက် ကိုင်တွယ်ရသည်ကိုသာ နှစ်သက်ကြပြီး ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံ ဆိုင်ရာဖြစ်ရပ်များကိုတော့ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် မဝံ့မရဲဖြစ်ကြသည်။

နိုင်ငံအတော်များများတွင် တရားရုံးစနစ်များမှအမှုကို ပြီးပြတ်အောင်မြင်သည်အထိ ဆောင်ရွက် ရာတွင် အချိန်နှင့် ငွေအကုန်အကျများသောကြောင့် ထိရောက်မြန်ဆန်မှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်များ ထားရှိခြင်းသည် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးတရားမျှတမှုများရရှိစေရန် မြှင့်တင်ပေးခြင်းအတွက် အကူ အညီဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ကိုလံဘီယာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် 'အက်စယွန်း ဒီတေးလာ' 'acción de tutela' ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရသော ပြဋ္ဌာန်းချက်ပါဝင်သည်။ သာမန်နိုင်ငံသားများသည် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို

ကာကွယ်နိုင်ရန်အလို့ငှာ လျင်မြန်၍ (အကုန်အကျသက်သာစွာ) တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို လက်လှမ်း မီနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တိုက်ရိုက်တိုင်ကြားနိုင်သည့် ပုံစံတစ်ခုကို ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ် ထားခြင်းဖြစ်သည်။

စဉ်းစာရန်အချက် (၃)

တရားရေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ တရားစီရင်ရေးတွင် ဘုံသဘောတူ လက်ခံထားကြသော တန်ဖိုးများမှာ အဘယ်နည်း။ တရားရေးမဏ္ဍိုင်သည် လူ့အခွင့်အရေးကို ကျယ်ပြန့်စွာ အနက်အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုကြသလား (သို့) ကျဉ်းမြောင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုကြ သလား။ လက်ရှိတရားစီရင်ရေး အခြေအနေများပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ရေရှည်အတွက် ဆုံးဖြတ် ချက်များ ချမှတ်သင့်ပါသလား။ တရားစီရင်ရေးယန္တရားကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက် ခြင်းလုပ်ငန်း၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ ပြုလုပ်သင့်ပါသလား။

မည်သူ့ထံသို့အခွင့်အရေးများ တောင်းဆိုပိုင်ခွင့်ရှိသနည်း။

အခြားသော မေးခွန်းတစ်ခုမှာ အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံတော်ထံ ဦးတိုက်တောင်းဆို သင့် သလား (သို့) ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့များထံလည်း တောင်းဆိုခွင့်ရှိသင့်သလား။ ဥပမာအားဖြင့် မြေပိုင်ရှင်များ သည် ပြည်သူများကို ၎င်းတို့အိမ်များမှ အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းခိုင်းခြင်း၊ စက်ရုံများ၏ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေခြင်းဖြင့် ပြည်သူများ၏ ကျန်းမာရေးကို သွယ်ဝိုက်ထိခိုက်နေမှုများကို အကာအကွယ်ရနေခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ နေရာအနှံ့ရှိနေသော၊ ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့ အစည်းများပေါ်တွင်လည်း ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိနေသော နိုင်ငံများတွင်အလျားလိုက် ဘေးတိုက်ဥပဒေ အာဏာတည်ရေးကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်သည်။

ထို့ပြင် နိုင်ငံအများစုသည် ဝန်ဆောင်မှုများပေးရာတွင် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းနှင့် ပြည်သူပိုင် အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် ယန္တရားမျိုးစုံကို အသုံးပြုကြသည်။ ထို့ကြောင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများကို ခိုင်ခိုင်မာမာကြပ်မတ်သော နမူနာ ဖြစ်ရပ် များရှိနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် အနိမ့်ဆုံးအဆင့်အနေဖြင့် အများဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများအတွက် ဆောင်ရွက် နေသော ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများကို ကြပ်မတ်ခြင်းမျိုးရှိနိုင်သည်။

မရှင်းလင်းသော သို့မဟုတ် ရောထွေးနေသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ

တချို့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ တရားရေးမဏ္ဍိုင်မှ တိုက်ရိုက်စီရင်ခွင့် ရှိမရှိကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ရေးသားထားခြင်းမျိုး မရှိပေ။ ယင်းဖြေရှင်းချက်သည် မတူကွဲပြားသော အုပ်စုများအကြား နောက်ဆုံးအဖြေကို ဥပဒေအရနှင့်

တရားရေးအရ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းဖြင့် ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန် ချန်လှပ်ထားရှိမှုကို လက်ခံကာ ၎င်းတို့အကြား သဘောတူညီမှုရယူနိုင်စေသည့်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် အီတလီတွင် ၁၉၄၆ ခုနှစ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေအရ ကြပ်မတ်သင့်သလား (လက်ဝဲတိုင်းရင်းသား) သို့မဟုတ် မျှော်မှန်းချက်အဖြစ်သာ ထားသင့်သလား (လက်ယာတိုင်းရင်းသား) ဆိုသည်ကို သဘောတူညီမှုမရခဲ့ကြပေ။ ရလဒ်အနေဖြင့် ထွက်ပေါ်လာသော စာသားမှာ တိကျရှင်းလင်းမှုမရှိပါ။ ယင်းစာသားတွင် အခြေခံမူများ၊ ကျင့်ဝတ်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေးများနှင့် စီးပွားကူးသန်းရေးများသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် သီးခြားစီပါရှိ၍ ၎င်းပြဋ္ဌာန်းချက်အသီးသီးတို့သည် တရားစီရင်ရေးအရ တိုက်ရိုက်အရေးယူဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း ရှိမရှိကိုလည်း ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ (Adams and Barile 1972)။

ဤသို့တိကျရှင်းလင်းစွာ ရေးသားထားခြင်းမျိုးမရှိခြင်းသည် အခွင့်အရေးများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနိုင်ဖို့အတွက် အားနည်းစေနိုင်သည် (အထူးသဖြင့် အခြားသော အခွင့်အရေးများကို တရားရေးအရဆောင်ရွက်ခွင့်ကိုရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားသောအခါ)။ ဤသို့သောတိကျရှင်းလင်းမှုမရှိခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခွင့်အာဏာတစ်ခုလုံးကို လေးစားလိုက်နာမှု ယုံယွင်းလာနိုင်ပြီး နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ကြပ်မတ်ခြင်းပါ အားနည်းလာစေနိုင်သည်။

အကြောင်းပြချက်ပေး၍မရနိုင်သော အခြေခံများပေါ်တွင် အသိအမှတ်ပြုခြင်း

နိုင်ငံတော်မူဝါဒများ၏ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတော်အား ဥပဒေနှင့် တရားစီရင်ရေးအရ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရန် ကန့်သတ်ထားခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ နိုင်ငံရေးနှင့် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းအရ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည့်အခြေခံမူများအဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းနိုင်သည်။ ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် အခြေခံမူများကို လေးစားလိုက်နာရန်လိုအပ်ပြီး ဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အခွင့်အရေးများသည် အခြေခံမူများ၊ မျှော်မှန်းချက်များအတိုင်း တရားဝင်ဥပဒေအရ ပြဋ္ဌာန်းချက်ဖြစ်သည်ကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းခံရမည်ဖြစ်သည်။

အခြေခံမူများသည် တရားသူကြီးများထက် ရွေးကောက်ခံနိုင်ငံရေးသမားများကို လူမှုစီးပွားရေးကိစ္စရပ်များအား ကိုင်တွယ်ရေးအတွက် တာဝန်ယူမှုရှိစေသည်။ ထို့အတွက် ၎င်းနယ်ပယ်များနှင့် ပတ်သက်ပြီး တရားစီရင်ရေးနှင့် ဆက်စပ်နေသော (အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့်) လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ တရားဝင်မှုနှင့်သက်ဆိုင်သော ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ပြဿနာများကို ရှောင်ရှားရန်ဖြစ်သည်။

ဂါနာ၊ အိန္ဒိယ၊ အိုင်ယာလန်၊ မော်လီတာ၊ နိုင်ဂျီးရီးယားနှင့် ပါပူအာနယူးဂီနီ တို့အပါအဝင် အင်္ဂလိပ်ရှိုးရာ စီရင်ထုံးဥပဒေများမှ ဆင်းသက်လာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများရှိသည့် နိုင်ငံ

များတွင် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အခြေခံမူများအဖြစ် ထည့်သွင်းခြင်းမှာ အတော်အတန် ပင် ဘုံတူညီကြသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ အခြေခံမူများအဖြစ် ထည့်သွင်းတတ်ကြသည့် ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ချက်ပုံစံများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- **အိုင်ယာလန်** - ‘ဤပုဒ်မတွင် ဖော်ပြထားသော လူမှုရေးမူဝါဒဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် လွှတ်တော်အတွက် ယေဘုယျ လမ်းညွှန်ချက်ဖြစ်သည်။ ထိုအခြေခံမူများကို ကျင့်သုံးရန် ဥပဒေပြုရာတွင် လွှတ်တော်ကသာ အပြည့်အဝလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မည်သည့်ပြဋ္ဌာန်းချက်အောက်တွင်မှ မည်သည့် တရားရုံးကမှ ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့် မရှိပေ။’
- **မော်လီတာ** - ‘ဤအခန်းတွင်ရှိသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို မည်သည့်တရားရုံးမှ စီရင်ဆောင်ရွက်ခွင့် မရှိပေ။ သို့သော် နိုင်ငံတော်၏ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အခြေခံများဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့်ထိုမူဝါဒများကို ဥပဒေများအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းရန်ရည်ရွယ်သည်။’
- **အိန္ဒိယ** - ‘ဤအပိုင်းတွင်ပါဝင်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို မည်သည့်တရားရုံးမှ စီရင်ဆုံးဖြတ်၍မရပေ။ သို့သော် နိုင်ငံတော်၏ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးတွင် အခြေခံရမည့် မူများဖြစ်သည်။ ၎င်းအခြေခံမူများကို ဥပဒေအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းရန်မှာ နိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။’

တရားရေးအရ စီရင်ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်မရှိမှုဖြင့် အခြေခံမူများသည် ဆီလျော်မှုမရှိဟု ကောက်ယူ၍ မရပေ။ တရားရေးအရ စီရင်ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့် မရှိသော်လည်း မည်သို့သော နိုင်ငံရေးအခြေအနေတွင် ရှိနေသလဲဆိုသည့် အပေါ်တွင်မူတည်၍ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ နိုင်ငံရေးအရ သက်ရောက်မှု ရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများမှ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုများအတွက် အများပြည်သူထောက်ခံမှုရရှိရေးကြိုးပမ်းရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ချိုးဖောက်နေသည်ဟူသော အများကြိုက်ပြောဆိုချက်များဖြင့် စည်းရုံးရန်အတွက် အခြေခံမူများက အထောက်အကူ ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ထို့ပြင် ဥပဒေပြု ပုဂ္ဂိုလ်များအနေဖြင့် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို မြှင့်တင်နိုင်ရန် ဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းများကို လွှတ်တော်တွင်း ဆွေးနွေးမှုများနှင့် အများပြည်သူနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများတွင် ၎င်းတို့၏ အားထုတ်မှုကို ထောက်ခံမှုရရှိစေရန် အခြေခံမူများကို ကိုးကားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

... အခြေခံမူများသည် တရားစီရင်ရေးအရ စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်မရှိဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် နိုင်ငံတော်ကို တာဝန် ဝတ္တရားများ မဖန်တီးနိုင်ဟု မဆိုလိုပါ။ အမှန်အားဖြင့် အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီမှု မရှိခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သွေဖယ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ (မိန့်ခွာစာ မေးလ်လီမီတာကန်နှင့် အိန္ဒိယ ပြည်ထောင်စု ၁၉၈၀)

လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို တရားရေးအရ စီရင်ဆောင်ရွက်ခွင့်မှ ကင်းလွတ်စေရန် အခြေခံမူများအဖြစ် ထည့်သွင်းထားသော်လည်း အချို့သောတရားရုံးများသည် အခြေခံမူများကို

၎င်းတို့ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ထည့်သွင်းကိုးကားကြသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဂါနာနိုင်ငံတွင် တရားလွှတ်တော်ချုပ်ရုံးသည် မျိုးချစ်ပါတီသစ်နှင့် ရှေ့နေချုပ် [၁၉၉၆-၇] ဖြစ်ရပ်၌ ဥပဒေကို အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် တရားရုံးများ၏အခြေခံမူများအား ကိုးကားပိုင်ခွင့်ကိုအသုံးပြုခဲ့သည်။ အိန္ဒိယ၏ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်သည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဝိသေသဖြစ်သော အခြေခံမူများကိုလက်ခံကျင့်သုံးသည်။ အော်ဂါ တဲလစ်စ် နှင့် ဘုံဘောမြူနီစီပယ် ကော်ပိုရေးရှင်းအမှု (၁၉၈၆) နှင့် ပတ်သွန်မနှင့် ကာရလာပြည်နယ်အမှု (၁၉၇၈) တို့အပါအဝင် အမှုကိစ္စအတော်များများတွင် အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်း သတ်မှတ်နိုင်သော အခွင့်အရေးများကဲ့သို့ အရေးကြီးကြောင်း အခိုင်အမာဆိုခဲ့ကြသည်။ အိုင်ယာလန်တွင် တရားရုံးများသည် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်တို့၏ အခွင့်အာဏာကို ဝင်ရောက် မစွက်ဖက်လိုကြပေ။ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ကြပ်မတ်အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားရေးမဏ္ဍိုင်ထက် နိုင်ငံရေးအရ ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုသာ ပို၍ဦးစားပေးသည်။ သို့သော်လည်း တရားရုံးများသည် အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ပါရှိသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် ထည့်သွင်းကိုးကားချက်အဖြစ် အသုံးပြုကြသည် (Trispiotis 2010)။

သို့သော်လည်း အခွင့်အရေးများကို အခြေခံမူများမှတစ်ဆင့် ရရှိအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် ဝေဖန်ချက် တစ်ခုရှိသည်။ ၎င်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင်ပါဝင်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် သွေဖည်နေသော ဥပဒေပြုပုဂ္ဂိုလ်များကို ဖိအားပေးရန် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများဘက်က အဆင်သင့်ဖြစ်နေမှသာ ထိရောက်နိုင်မည်ဟုဆိုသည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာကို လက်လှမ်းမမီနိုင်သည့် ဖယ်ကြည့်ခံအုပ်စုများသည် အခြေခံမူများကို တောင်းဆိုရန်အတွက် နိုင်ငံရေးအရထောက်ခံမှုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ကြမည် မဟုတ်ပါ။

နီဒါန်းတွင် ထည့်သွင်းအသိအမှတ်ပြုခြင်း

တရားရေးအရ စီရင်ဆောင်ရွက်စေခြင်းမရှိဘဲ၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတို့မှလည်း မူဝါဒများ၊ ဘတ်ဂျက်ဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရန်မလိုအပ်ဘဲ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို အာမခံပေးနိုင်သည့် အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း စာသားများတွင် မဖော်ပြဘဲ နီဒါန်းတွင် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ဖော်ပြထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ဥပမာအနေဖြင့် ဒိုမီနီကာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ နီဒါန်းတွင် "[ပြည်သူများ] သည် လူမှုတရားမျှတမှု၏ အခြေခံမူများကို လေးစားသည်။ ထို့ကြောင့် စီးပွားရေးစနစ်ကို လည်ပတ်ခြင်းအားဖြင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်း၏ အရင်းအမြစ်များကို ဘုံကောင်းကျိုးအတွက် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေရမည် ဟု ယုံကြည်သည်။ ပြည်သူအားလုံးအတွက် လုံလောက်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း အရင်းအမြစ်များရှိရမည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ လည်ပတ်ရန်အလို့ငှာ လုပ်သားများကို လူသားမဆန်သော အခြေအနေဖြင့် ခေါင်းပုံဖြတ်ခြင်း၊ အတင်းအဓမ္မခိုင်းစေခြင်းများမပြုလုပ်ရ။" ဟု ထည့်သွင်းကြေညာထားသည်။

၁၉၄၆ နှင့် ၁၉၅၈ ခုနှစ် ပြင်သစ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် လုံးဝမထည့်သွင်းလိုသော လက်ယာပါတီများနှင့် အတိအကျ ထည့်သွင်းလိုသော လက်ဝဲပါတီများအကြား နိုင်ငံရေးအရ ညှိနှိုင်းလက်ခံမှုရနိုင်စေရန် ဤချဉ်းကပ်မှုမျိုးကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ပြင်သစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကောင်စီသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို နိဒါန်းတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြ၍ တရားဝင်ထုတ်ပြန်ကြေညာခြင်းမပြုမီ ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ပြန်လည်လေ့လာသုံးသပ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်စေရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ပြင်သစ်၏ နိဒါန်းတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းသည် ပုံမှန်လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်အတိုင်း ရေးဆွဲထားမှုပုံစံမျိုးနှင့် မတူဘဲ နိဒါန်းတွင်ပါဝင်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်အခွင့်အရေး အတော်များများသည် တရားဥပဒေအရ အသက်သွင်း၍ ကြပ်မတ်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။

ဥပဒေပြုရေးအခွင့်အာဏာအဖြစ် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်း

အထူးသဖြင့် ဖက်ဒရယ်ပုံစံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတချို့တွင် တိကျသည့် အခွင့်အာဏာများကို ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်သို့ ပေးအပ်ထားသည်။ ၎င်းသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိနိုင်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဩစတြေးလျ၊ ကနေဒါနှင့် ဂျာမနီတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းတိကျသော ရည်ညွှန်းချက်များ ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိသော်လည်း ၎င်းအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်လျှင် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ကိုသာ အခွင့်အာဏာလွှဲအပ်ကြသည်။ ဇယား ၃.၁ တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဩစတြေးလျ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ “မသန်စွမ်းနှင့် သက်ကြီးပင်စင်၊ မီးဖွားခွင့် ထောက်ပံ့ကြေး၊ လင်ယောက်ျားသေဆုံးသည့် အမျိုးသမီးများ (မုဆိုးမ) ပင်စင်၊ ကလေးထောက်ပံ့ကြေး၊ အလုပ်လက်မဲ့၊ ဆေးဝါးဆိုင်ရာ၊ နာမကျန်းနှင့် ဆေးရုံတက်ကုသခွင့်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် သွားကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု . . . ကျောင်းသားများနှင့် မိသားစုအတွက် ထောက်ပံ့ငွေများ ပေးအပ်နိုင်ရန်” အစရှိသောကိစ္စရပ်များကို ဖက်ဒရယ်ပါလီမန်၏ အခွင့်အာဏာအဖြစ် အပ်နှင်းသည်။ ဤပြဋ္ဌာန်းချက်သည် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးအဖြစ် ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း လွှတ်တော်သည် အပ်နှင်းထားသော အခွင့်အာဏာဥပဒေများကိုအသုံးပြု၍ ၎င်းအခွင့်အရေးများကို ဖြည့်ဆည်းပေးလိမ့်မည်ဟူသော ပြည်သူများ၏မျှော်လင့်ချက်ကို ထင်ဟပ်စေပါသည်။

အလားတူပင် ကနေဒါနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ကို အလုပ်လက်မဲ့ အာမခံရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အခွင့်အာဏာကိုပေးအပ်ပြီး ‘ဆေးရုံ၊ နေရေးထိုင်ရေး၊ ပရဟိတဂေဟာနှင့် ပညာရေး အစရှိသည့်ကိစ္စရပ်များကို ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ထဲတွင် ပါရှိသည်ဟု ရည်ညွှန်းကာ ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေး အာဏာအဖြစ် အပ်နှင်းထားသည်။

လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်မပြုထားခြင်း

နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများမှ တရားရေးစီရင်ပိုင်ခွင့် ဆင်းသက်လာခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရှင်းလင်းစွာထည့်သွင်းဖော်ပြထားခြင်း မရှိသော်ငြားလည်း အချို့ လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများမှတစ်ဆင့် သွယ်ဝိုက်သောအားဖြင့် အသိအမှတ်ပြုထားခြင်းလည်းရှိနိုင်သည်။ တရားရုံးများသည် ထိရောက်သော နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို ရရှိခံစားစေနိုင်ဖို့ အနည်းဆုံးအဆင့် လူမှုစီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးခံစားခွင့်များလည်း ရှိသင့်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကြလိမ့်မည်။ တရားရုံးများသည် ၎င်း အကျိုးခံစားခွင့်များကို ရရှိစေရန်အတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် သာတူညီမျှမှု တို့ရှိစေရန် အခြေခံမူများကို အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းလည်း ပြုလုပ်နိုင်သည်။

ဥပမာအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်ကို ကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေပ သဘောတူစာချုပ်နှင့် အခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကနေဒါပဋိညာဉ်စာတမ်း နှစ်ခုစလုံးတွင် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများမပါရှိပေ။ သို့သော်လည်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေပ တရားရုံး နှင့် ကနေဒါတရားလွှတ်တော်ချုပ်တို့သည် ပညာရေး၊ လူမှုဖူလုံရေးနှင့် အိမ်ယာစီမံရေးတို့တွင် ၎င်း သဘောတူစာချုပ်စာတမ်းများကို ကိုးကားအသုံးပြုကြသည်။ တခါတရံတွင် ပြည်သူများ၏ လူမှု စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိစေရေးကဲ့သို့သော သင့်လျော်သည့် အခြေခံ အချက်များပေါ်တွင် တည်မှီ၍ ကာကွယ်ပေးကြသည်။

ဥပမာအနေဖြင့် ကနေဒါကိုလေ့လာကြည့်သောအခါ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့် အရေးများကို ကာကွယ်လာနိုင်သောကြောင့်အကျိုးဆက်အဖြစ် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေး များကိုလည်း ကာကွယ်လာနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာရှိလာသည်။ အခွင့်အရေးများကို အနက် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုသောအခါ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်၏ ဘဝလုံခြုံမှုနှင့် တန်းတူညီမျှမှုသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တွေးတောကြည့်လျှင် လူမှုဖူလုံရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် နေထိုင်ရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ဆက်စပ်နေသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ တရားရုံးများကို အလွန်အမင်းအားကိုးခြင်းသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝရရှိရန် အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သော်လည်း ၎င်းအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ခြင်းနှင့် တောင်း ဆိုခြင်းအတွက်အနည်းဆုံးတော့ တရားရုံးကိုအားကိုးနိုင်မည်ဖြစ်သည် (Leijten 2012)။

ဤနည်းလမ်းသည် ပြည်သူများကို လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ ကာကွယ်မှုအချို့ပေးလာကြသည်။ တိုးတက်လာသော တရားရုံးများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများကို ကျယ်ပြန့်စွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို လာကြသည်။ သို့သော် အားနည်းချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ရေးသား ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိသည့် သွယ်ဝိုက်သောအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုရန်မှာ တရားရုံး၏ စိတ်စေတနာပေါ်တွင် တည်မှီနေခြင်းဖြစ်သည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အခြေခံမူများ

(သို့)ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏နိဒါန်းတွင်၎င်းအခွင့်အရေးများကိုထည့်သွင်းဖော်ပြထားသောကြောင့် တရားရုံးမှပါဝင်နေမှုမှာသင့်လျော်သည်ဟုစဉ်းစားနိုင်သော်လည်းယင်းသို့လမ်းညွှန်ချက်များမရှိပါက တရားရုံးများသည် နိုင်ငံရေးအရ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန် ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍကို အလွန်အကျွံ အသုံးပြုသည်ဟု စွပ်စွဲမှုများကိုရှောင်လွှဲရန် ခက်ခဲပါလိမ့်မည်။

ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများနှင့် “အထူးပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများ”

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ရှင်းလင်းတိကျစွာထည့်သွင်း ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသောအခါ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ပုံမှန်ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများဖြင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် စကင်ဒီနေးဗီးယန်းနိုင်ငံများတွင် ပြည်သူ့မူဝါဒရေးရာတစ်ရပ်အဖြစ် ကျယ်ပြန့်သောအများပြည်သူ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပေးချေမှုများကို လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် မြင့်မားသည့်ပုဂ္ဂိုလ်စွဲဝေပေးခြင်းစနစ် များကို တည်ဆောက်ထားသည်။ ယင်းမှာ ၎င်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းထားခြင်းမရှိသော်လည်း ပြည်သူများမှ ဤအခွင့်အရေးများကို ကျယ် ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်လှမ်းမီစေရန် စီမံဆောင်ရွက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကဲ့သို့သော ပို၍ တသီးပုဂ္ဂလဝါဒီအမြင် လွှမ်းမိုးသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း များတွင်ပင် လူမှုဖူလုံရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ဆင်းရဲသားများအတွက် ကျန်းမာရေးစောင့် ရှောက်မှု၊ စားနပ်ရိက္ခာထောက်ပံ့ရေးအစီအစဉ်နှင့် အခြားသော လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေ အခြေခံဖြင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ အလားတူပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လူမှု စီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို တိတိကျကျ အာမခံချက်ပေးထားသည့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင်ပင် နိုင်ငံတော်သည် အခြေခံကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ရေဆိုးထုတ်စနစ်၊ ပညာရေး အစရှိသည့် အချို့သော ဝန်ဆောင်မှုများကို ဖွံ့ဖြိုးရေးရည်မှန်းချက်များ၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် ဖြည့်ဆည်း ဆောင်ရွက်ပေးကြသည်။

ရှည်လျားသည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ရုန်းကန်မှုများနှင့် ကျယ်ပြန့်သော လူထုဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုမှ တစ်ဆင့် အပြောင်းအလဲကိုဖော်ဆောင်သည့် ဥပဒေတစ်ရပ်အား ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါက ယင်းဥပဒေသည် အထူးအရေးပါလာနိုင်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းဥပဒေသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွက် ပုံဖော်ရာတွင် အထူးအခြေခံကျသည်ဟုရှုမြင်ပြီး၊ ၎င်းနိုင်ငံ၏ တန်ဖိုးများကို ဖော်ထုတ်ထားခြင်း၊ အခွင့်အရေးများကို ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် ၎င်း၏ သမိုင်းကြောင်းအခြေအနေကို နားလည်စေခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းဥပဒေသည် နိုင်ငံရေးအရ ခိုင်မာအားကောင်းလာသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အလားတူပေးစပ်မှုများမပါဘဲ၊ ကျယ်ပြန့်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိဘဲ ယင်းဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် အလွန်ခက်ခဲပါလိမ့်မည်။

ဤကဲ့သို့သော ဥပဒေများကို ‘အထူးပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများ’ အဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည် (Eskridge and Ferejohn 2001)။ အထူးပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရထက် နိုင်ငံရေးအရ သတ်မှတ်သည့်အတွက်၎င်းတို့ကိုအတိအကျစာရင်းပြုစုဖော်ထုတ်၍မရပေ။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု

တွင် ၁၉၆၄ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးဥပဒေသည် အထူးပြဋ္ဌာန်းချက် အဖြစ် မှတ်ယူနိုင်သည်။ ယခင်က ပါဝင်ခွင့်မရခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများကို နိုင်ငံရေးအဝန်း အဝိုင်းထဲသို့ ပြန်လည်ခေါ်ဆောင်ပေးသည့် ဥပဒေဖြစ်သည်။ ၎င်းဥပဒေသည် အဓိကဧကန်ခံ လူမှုပဋိညာဉ်ကို ပြောင်းလဲနိုင်ခဲ့သလို ကာလရှည်ကြာရှိနေခဲ့သည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ သဘောထားအမြင်ကိုလည်း ပြောင်းလဲခဲ့သည်။

ပြင်သစ်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် ၁၉၄၆ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ နိဒါန်းကို ကိုးကား၍ 'သမ္မတနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေများ' ဟူ၍ အထူးပြဋ္ဌာန်းချက်ဥပဒေပုံစံ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၎င်းအခြေခံဥပဒေများထဲမှ တစ်ခုသည် ၁၉၀၅ ခုနှစ် နိုင်ငံတော်နှင့် ဘာသာရေးအသင်းတော်များကို ခွဲခြားခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေကို သာမန်ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပြီးချိန်မှစ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အထူးဝိသေသနတစ်ခုကဲ့သို့ အသိအမှတ်ပြုလာခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းသည် အတော်အတန်ပင် ချွင်းချက်ဖြစ်သည့် ဖြစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအများစုတွင် အထူးပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ သမာရိုးကျမဟုတ်သော အာဏာသက်ရောက်မှုသည်အလွယ်တကူ လျော့ရဲလာနိုင်ပြီး နိုင်ငံရေးအခြေအနေ ပြောင်းလဲလာသည်နှင့် မြန်မြန်ဆန်ဆန် လစ်လျူရှုခံလိုက်ရနိုင်သည်။

လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများ၊ အထူးပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများ သို့မဟုတ် အခြားသောပုံစံများဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းပေးထားသော်လည်း လက်ရှိတာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိသော ဥပဒေပြုကိုယ်စားလှယ်အများစု၏ နိုင်ငံရေးစေတနာပေါ်၌ နောက်ဆုံးတွင် တည်မှီနေသည်။ စီးပွားရေးအရ အင်အားနည်းသော အုပ်စုများ၊ အခြားသော ဖယ်ကြဉ်ခံအုပ်စုများနှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများသည် အင်အားနည်းသော နေရာတွင်ရှိကြသည်။

၇။ ပြည်တွင်းစဉ်းစားနိုင်ငံသားများချယ်စရာပုံစံများ

လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များမှတစ်ဆင့် ထည့်သွင်းခြင်း

ICESCR ကို သဘောတူလက်မှတ် ရေးထိုးခဲ့သည့် နိုင်ငံပေါင်း ၁၆၀ ရှိသည်။ ၎င်းနိုင်ငံများထဲမှ (အာရှတိုက်နား၊ ကိုလံဘီယာ၊ ကိုစတာရီကာ၊ ဆိုက်ပရပ်စ်၊ အီကွေဒေါနှင့် လူဇင်ဘတ် အပါအဝင်) နိုင်ငံအများအပြားသည် ICESCR ကို ၎င်းတို့၏ ပြည်တွင်းဥပဒေများနှင့် တိုက်ရိုက်ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားသည်။ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားမှုပျောက်ရေး သဘောတူညီချက်စာချုပ် (CEDAW) ကဲ့သို့ အခြားသော နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာတမ်းများသည်လည်း အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများအတွက် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေမည့် အချို့သောနယ်ပယ်များတွင် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ရန် ချိတ်ဆက်ထားကြသည်။

ဤကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာတမ်း၊ စာချုပ်များတွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးစေခြင်းဖြင့် အဆင်သင့်ရှိထားသော လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ပြည်တွင်းဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တွင် အခွင့်အရေးတစ်ခုစီကို ထည့်သွင်းပြဌာန်းခြင်း၊ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းထက်ရိုးရှင်း၍ အငြင်းပွားဖွယ်အခြေအနေလည်း လျော့နည်းနိုင်သည်။

သို့သော်လည်း ဤချဉ်းကပ်မှု၏ အားနည်းချက်မှာ နိုင်ငံသူနိုင်ငံသားများမှ မိမိတို့ဘုံမျှဝေပိုင်ဆိုင်ပြီး ပြည်တွင်းဖြစ်ဟူသည့် ခံစားချက်ကို အားနည်းစေနိုင်သည်။ ဤအခွင့်အရေးများသည် မိမိတို့ လူ့အဖွဲ့အစည်းက ပူးပေါင်းပါဝင်ထားခြင်း၊ သဘောတူညီမှုရယူထားခြင်း၊ ဂုဏ်ပြုထားခြင်းမျိုး မရှိဘဲ နိုင်ငံခြားမှတင်သွင်းလာသော သွင်းကုန်အဖြစ် သဘောထားမှတ်ယူနိုင်ကြပေသည်။ နောက်ထပ်အားနည်းချက်တစ်ခုမှာ ဤနိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူညီမှု စာတမ်းများသည် ယေဘုယျဆန်သော အသုံးအနှုန်းများကိုသုံးထားကြပြီး နိုင်ငံတစ်ခု၏အဓိကလိုအပ်ချက်ကို ဖြေရှင်းနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းခြင်း

လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းလိုသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် ၎င်းအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းမည့်ပုံကို စဉ်းစားသင့်သည်။ ၎င်းတို့ကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ခေါင်းစဉ်တစ်ခုထဲ

(သို့) အခန်း တစ်ခုထဲအောက်တွင်ထားမည်လား သို့မဟုတ် သီးခြားခေါင်းစဉ် (သို့) သီးခြားအခန်း ဖြင့်ထားမည်လား။ အကယ်၍ ၎င်းအခွင့်အရေးနှစ်မျိုးကို မတူညီသော အခွင့်အာဏာနှင့် မတူညီသော ဥပဒေတင်ကြပ်မှု ပုံစံမျိုးထားမည်ဆိုပါက (ဥပမာအနေဖြင့် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို အခြေခံမူအဖြစ်သာထားလျှင်) သီးခြားစီ ခွဲခြားဖော်ပြထားခြင်းက ပိုမိုရှင်းလင်း၍ ထိရောက်မှုရှိမည် ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် တရားစီရင်ရေးကို ပုံစံတစ်မျိုးထဲထားမည်ဟု ရည်ရွယ်ပါက ခေါင်းစဉ်တစ်ခုထဲ အောက်တွင် အခွင့်အရေးများအားလုံးကို ထားရှိခြင်းက သင့်လျော်ပါလိမ့်မည်။

ပြင်ဆင်ခြင်း စည်းမျဉ်းများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အစိတ်အပိုင်းအားလုံးကို ပြင်ဆင်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်မှာ တစ်ပုံစံထဲ ဖြစ်စရာမလိုအပ်ပါ။ အချို့အစိတ်အပိုင်းများသည် ပြင်ဆင်ရန်လွယ်ကူနိုင်ပြီး အချို့အပိုင်းများသည် ခက်ခဲနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ထားသော အပိုင်းများသည် အခိုင်အမာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမျိုးရှိနိုင်သည်။ အကယ်၍ လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် တန်းတူစဉ်းစားလျှင် ၎င်းအခွင့်အရေးများကိုလည်း တစ်တန်းထဲ အခိုင်အမာရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသင့်သည်။ သို့သော်လည်း လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေး များသည် နိုင်ငံရေးသဘော အသွင်ဆောင်နေသော၊ နိုင်ငံရေးရည်မှန်းချက်များကို အပြောင်းအလဲ လုပ်ရန် အကဲဆတ်သော၊ စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု အခြေအနေများအပေါ်လိုက်၍ တုံ့ပြန်ရန် လိုအပ်သော၊ ဘတ်ဂျက်အရင်းအမြစ်များပေါ်တွင် မူတည်နေသောအရာအဖြစ် စဉ်းစားပါက လူမှု စီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြားသောအစိတ်အပိုင်းများထက် ပြင်ဆင်ဖို့ ပို၍လွယ်ကူစေရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသင့်သည်။

ဥပမာအားဖြင့် မော်လတာနိုင်ငံတွင် အခြေခံမူများကို လွှတ်တော်ရှိ မဲအများစု (အနည်းဆုံး ထက်ဝက်ကျော်) ဖြင့် ပြင်ဆင်နိုင်သည်။ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ပြင်ဆင်ရန် သုံးပုံနှစ်ပုံလိုအပ်သည်။ အလားတူပင် စပိန်နိုင်ငံတွင် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ပြင်ဆင်ရန် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးတွင် ငါးပုံသုံးပုံလိုအပ်ပြီး၊ သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော်တွင် (Congress of Deputies) သုံးပုံနှစ်ပုံနှင့် အထက်လွှတ်တော် (Senate) တွင်မဲအများစု (အနည်းဆုံးထက်ဝက်ကျော်) လိုအပ်သည်။ တစ်ဖက်တွင် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ပြင်ဆင်ရန် လွှတ်တော်နှစ်ရပ် စလုံးတွင် သုံးပုံနှစ်ပုံလိုအပ်ပြီး ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲပြုလုပ်ရန်လိုအပ်သည်။

သို့သော် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ပြင်ဆင်ရန်လွယ်ကူခြင်း၏ အန္တရာယ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲစဉ်က (ထိုအချိန်ကလွှမ်းမိုးခဲ့သော နိုင်ငံရေးစိတ်ဓါတ်လည်း ပါနိုင်သည်) ဖယ်ကြဉ်ခံအုပ်စုများနှင့် အင်အားနည်းသော အုပ်စုများအတွက် ရရှိခဲ့သောအခွင့်အရေးများသည် အားနည်းလာနိုင်ပြီး အစိုးရများ၏ အလွယ်တကူပြင်ဆင် ပယ်ဖျက်ခြင်းမျိုး ကြုံလာရနိုင်သည်။

အစိုးရပုံစံများ

နိုင်ငံတစ်ခုသည် ပြည်သူလူထုအတွက် ဘုံကောင်းကျိုးကို မြှင့်တင်ရန်၊ နိုင်ငံသားများ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သာယာဝပြောမှုနှင့် ပြည်သူ့ရေးရာဝန်ဆောင်မှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အဓိက အခန်းကဏ္ဍမှ တာဝန်ယူမည်ဆိုပါက မူဝါဒရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့တွင် ထိရောက်မှုရှိစေရန် သက်ဆိုင်သူအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်သည့် အစိုးရပုံစံမျိုး ဖြစ်သင့်သည်ဟု အချို့လေ့လာသုံးသပ်သူများမှ စောဒကတက်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသည် အခွင့်အရေးများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကိစ္စရပ်များကို အစိုးရပုံစံများနှင့် သီးခြားစီ မစဉ်းစားသင့်ပါ။ နိုင်ငံတော်က ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ပေးရမည့် ကတိကဝတ်များကို စဉ်းစားသည့်အခါ ၎င်းကတိကဝတ်များကို နိုင်ငံတော်မှအကောင်အထည်ဖော်လိုသော ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်စေရန် လွှမ်းမိုးမှုရှိသော အချက်များကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုအပ်သည်။ ရေရှည်တွင် အချိုးကျကိုယ်စားပြုသော လွှတ်တော်ကဲ့သို့ အားလုံးအကျိုးဝင်ပါဝင်နိုင်သော ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် လွတ်လပ်စွာ နိုင်ငံရေးတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်နိုင်ခွင့်ပြုသော ခိုင်မာသည့်နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများ ပေါင်းစပ်ထားမှု ရှိသောအခါ အားလုံးအကျိုးဝင်ပါဝင်နိုင်ပြီး တန်းတူညီမျှမှုကို အခြေခံသည့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများထွက်ပေါ်လာရန် အထောက်အကူဖြစ်ပါလိမ့်မည်။

အခြားသော ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သော အခြားသောဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များသည်လည်း လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ခိုင်မာအားကောင်းစေရန် အထောက်အကူဖြစ်စေနိုင်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ပြည်သူ့ရေးရာဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ တရားရေးအရဆောင်ရွက်နိုင်သော လွတ်လပ်သည့်စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းထားရှိခြင်းသည် တရားစွဲရန်စရိတ်မတတ်နိုင်သော အလုပ်လက်မဲ့ပြည်သူများအနေဖြင့် လက်လှမ်းမီနိုင်စေရန် အထောက်အကူဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များမှတစ်ဆင့် ၎င်းတို့၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများကိုလည်း ကာကွယ်ပေးနိုင်ပြီး အကျိုးခံစားခွင့်များကိုလည်းရရှိရန် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မှာ ဖြစ်သည်။

အလားတူပင် အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့အစည်းသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ခိုင်မာအားကောင်းစေရန် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ တရားစီရင်ရေးအရ ကြပ်မတ်နိုင်သော အခွင့်အရေးများ (သို့) အခြေခံမူများဖြင့် ဖော်ပြထားသော အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်ခံရမှုများနှင့် ၎င်းအခြေခံမူများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပျက်ကွက်ခြင်းတို့ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊ အစီရင်ခံတင်ပြခြင်း နည်းလမ်းတို့မှတစ်ဆင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ တောင်အာဖရိက၏ ၁၉၉၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ကြပ်မတ်အကောင်အထည်ဖော်ရန် ခက်ခဲသောကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်ကို အစီရင်ခံစာ ရေးသားတင်ပြရန်

အခွင့်အာဏာပေးအပ်ခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်မှု အနေအထားသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အခွင့်အာဏာပေးအပ်ထားခြင်းနှင့် လွတ်လပ်စွာ၊ အမှီအခိုကင်းစွာရပ်တည်နိုင်မှုတို့ အပေါ်တွင်လည်း မူတည်နေသည်။ ထို့ပြင် အစိုးရမှ ရန်ပုံငွေချပေးခြင်းနှင့် ခန့်အပ်ခြင်းတို့တွင်လည်း မူတည်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံရေးအရ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အထောက်အပံ့ပေးနိုင်သည့် အခြားသောနည်းလမ်းများမှာ အောက်ပါတို့ပါဝင်သည်။

- နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းများတွင် အားနည်းသောအုပ်စုများနှင့် ဖယ်ကြဉ်ခံအုပ်စုများ ပါဝင်ခွင့်ရရှိစေရန်နှင့် ကိုယ်စားပြုမှု ရရှိစေရန် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို ဒီဇိုင်းဆင်ခြင်း (သို့) ကိုယ်စားပြုမှုစနစ်ကို ဒီဇိုင်းဆင်ခြင်း။
- နိုင်ငံရေးသမားများအား သူကြွယ်များ၏ ကျေးဇူးခံကျေးဇူးစားများ မဖြစ်စေရန် ရွေးကောက်ပွဲ အသုံးစရိတ်ဥပဒေများအား ပြင်ဆင်ခြင်း
- အောက်ခြေလူတန်းစားများ မဲပေးခွင့်ရရှိစေရန် မဲစာရင်းပြုစုခြင်းကို စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအရ မဖြစ်မနေအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း
- စီးပွားရေးအရ အင်အားတောင့်တင်းသူများမှ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများကို စည်းရုံးသိမ်းသွင်းခြင်းများမရှိနိုင်စေရန် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခဖြစ်မှုများကို တိုက်ဖျက်သည့်ဥပဒေများ
- လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများနှင့်ပတ်သက်၍ မူဝါဒရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို နိုင်ငံသားများရယူနိုင်ရန် လွတ်လပ်စွာသတင်းအချက်အလက်ရယူနိုင်မည့် ဥပဒေများ။

၈။ ပြည်စွက်စဉ်းစားရမည့်သက်စပ်အကြောင်းအရာများ

နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူမှုရေးတန်ဖိုးများ

အဆုံးသတ်တွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၌ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ကျယ်ပြန့်စွာရရှိရန် မှာ ၎င်းလူ့အဖွဲ့အစည်း၏ လူမှုတန်ဖိုးများနှင့် နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုများပေါ်တွင် ထင်ဟပ်နေသည်။ ၎င်းသည် တစ်ဦးချင်းစီကို ရှေးရှုသည့် ပုဂ္ဂလိဝါဒီနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအရေးကို ရှေးရှုသည့် အယူအဆအကြား မျှချေဖြစ်စေမှု၊ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုကိုကန့်သတ်လိုသည့်ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာအမြင်၊ အခြားသူများ၏ ချမ်းမြေ့သာယာမှုအတွက် စုပေါင်းတာဝန်ယူမှု စိတ်ဓာတ်များအပေါ်တွင်လည်း ထင်ဟပ်မှုရှိသည်။ ဘာသာရေး၊ သမိုင်းနောက်ခံ၊ စီးပွားရေးအခြေအနေ၊ ပညာရေးစနစ်တို့ အပါအဝင် အကြောင်းအရာ အချက်အလက်များစွာက ယဉ်ကျေးမှုနှင့် တန်ဖိုးများအပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးပုံဖော်မှု ရှိပါလိမ့်မည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ပြုလုပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင်ပင် အောင်မြင်မှုနှင့် အများလက်ခံမှုရရှိစေရန် နိုင်ငံရှေ့ဆက်သွားမည့် ဦးတည်ချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အနည်းနှင့်အများ လက်ရှိအခြေအနေများကို ထင်ဟပ်မှုရှိရမည်ဖြစ်သည်။

ဤသို့သော အများသဘောတူညီမှု မရှိလျှင် နိုင်ငံတော်မှ နိုင်ငံသားများအတွက်ဟု ပြောဆိုသော်လည်း တာရှည်မခံဘဲ၊ တရားဝင်မှု ရှိလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။ သို့သော်လည်း ၎င်းအချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် အရေးမပါဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ အကယ်၍ လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ခံမှုရယူသည့် ယဉ်ကျေးမှုရှိခဲ့လျှင် နိုင်ငံသားများအကြား ၎င်းယဉ်ကျေးမှုသည် ကျယ်ပြန့်အားကောင်း ထွန်းကားလာနိုင်စေမည်ဖြစ်သည်။ ဤအချက်သည် ဥပဒေပြုရေးပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် တရားရုံးများကို ၎င်းတို့၏တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်စေနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် ပြည်သူကို အသိပညာပေးရမည့် အခန်းကဏ္ဍလည်း ပါရှိသည့် လူအများသိရန် ကြေငြာချက်တစ်ခုလည်းဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းကို စည်းလုံးမှု လျော့နည်းချိန်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အခိုက်အတန့်မှ မတည်မငြိမ်ဖြစ်နေသည့် အနေအထားမှ ရုန်းထွက်ကာ မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် သဘောတူသတ်မှတ်ထားသောတန်ဖိုးများကို ပြန်လည်အမှတ်ရစေရန်၊ မူလဘူတအခြေခံမူများဆီပြန်လည်ဦးတည်စေရန်အတွက်လည်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ တစ်ဆင့် ကူညီပေးသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာပေးခြင်းနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း

အားကောင်းသော အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများရှိသည့် အတော်အတန်ပင် တောင့်တင်းခိုင်မာပြီး သော ဒီမိုကရေစီများတွင် ပြည်သူများသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို အသုံးပြု၍ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ရရှိအောင်မည်သို့ကြိုးစားရမည်ကို ကောင်းစွာသဘောပေါက် နားလည်ကြလိမ့်မည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင် ဒီမိုကရေစီ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းမရှိသော နိုင်ငံများ တွင် ပြည်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများအား မည်သို့အသုံးပြုရမည်ကို သိရှိမှု အားနည်းကြပေလိမ့်မည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဂျီတီမာလာနိုင်ငံတွင် ပြည်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ အာမခံထားသော စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံခွင့် အခွင့်အရေးများကို အသိပညာနည်းပါး ခြင်း၊ ဥပဒေအထောက်အပံ့မရှိခြင်း၊ အနက်အဓိပ္ပာယ် မဖွင့်ဆိုနိုင်ခြင်း၊ 'တရားဥပဒေစနစ်အပေါ် ယုံကြည်မှုမရှိခြင်း၊ လေးစားမှုမရှိခြင်း' တို့ကြောင့် ၎င်းအခွင့်အရေးများကို ခံစားခွင့်မရယူနိုင်ကြပေ (Brandt 2011)။

ဤအချက်မှာ လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို ကန့်ကွက်ခြင်းဆိုလိုခြင်း မဟုတ်ပေ။ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအဆင့်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ပြီး အဆင့်များတွင် ပြည်သူ့နီတိ ပညာပေးခြင်း လိုအပ်သည်ကို ထောက်ပြလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အပြောင်းအလဲကာလ ပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် နိုင်ငံသားများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင် သော အကြောင်းအရာများနှင့် ၎င်းတို့ခံစားခွင့်ရှိသော အခွင့်အရေးများကို အသိပညာပေးနိုင်မည့် ပြည်သူ့နီတိ ပညာပေးအစီအစဉ်များ ထည့်သွင်းထားသင့်သည်။

၉။ ဥပမာများ

ဇယား (၉.၁)။ တရားရေးဆိုင်ရာ ထုတ်ပယ်ခြင်း ယန္တရားများ

နိုင်ငံ	အသိအမှတ် ပြုသည့်ပုံစံ	ဖော်ပြချက်	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သောစာသားများ
ဩစတြေးလျ	အားနည်း ၁၉၀၁ ခုနှစ်မှစ၍ ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံး စည်းမျဉ်းခံ ဘုရင်စနစ် ဖက်ဒရယ်	ဥပဒေပြုရေး အခွင့်အာဏာ	ပုဒ်မ ၅၁။ 'ပါလီမန်သည် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပုဒ်မခွဲ ၂၃။ 'မသန်စွမ်းနှင့် သက်ကြီးပင်စင်၊ ပုဒ်မခွဲ ၂၃(က) - မီးဖွားခွင့် ထောက်ပံ့ခြင်း၊ လင်ယောက်ျား သေဆုံးသည့် အမျိုးသမီးများ (ပုဆိုးမ) ပင်စင်၊ ကလေး ထောက်ပံ့ခြင်း၊ အလုပ်လက်မဲ့၊ ဆေးဝါးဆိုင်ရာ၊ နာမကျန်း နှင့် ဆေးရုံတက်ကုသခွင့်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် သွားကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှု . . . ကျောင်းသားများနှင့် မိသားစုအတွက် ထောက်ပံ့ငွေ အကျိုးခံစားခွင့်' တို့ကို လေးစား၍ သာယာဝပြောစေရန် တည်ငြိမ်ရေး၊ အေးချမ်းရေးနှင့် ကောင်းမွန်သော စီမံအုပ်ချုပ်ရေးတို့အတွက် ဥပဒေပြုရေး အခွင့်အာဏာကို အပ်နှင်းသည်။
အိန္ဒိယ	အားနည်း ၁၉၄၇ ခုနှစ် မှ စတင်၍ ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံး (၁၉၅၀ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ) ဖက်ဒရယ်ပါလီမန် သမ္မတ	လမ်းညွှန် အခြေခံမူများ	ပုဒ်မ ၃၈။ '(၁) နိုင်ငံတော်သည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ တရားမျှတမှုတို့ရှိသော လူမှုတည်ငြိမ်ရေးကို ထိရောက်စွာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။ ထို့ပြင် နိုင်ငံတော်တွင် တည်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းအားလုံးကိုလည်း ထိုသို့လမ်းညွှန်ရမည်။ (၂) နိုင်ငံတော်သည် ဝင်ငွေမညီမျှမှုကို အနည်းဆုံးသို့ လျှော့ချရေးနှင့် နိုင်ငံအတွင်း ဒေသအသီးသီးတွင် နေထိုင်ကြသော အုပ်စုများအချင်းချင်းအကြားနှင့် တစ်ဦး တစ်ယောက်ချင်းစီအကြား အခွင့်အလမ်း၊ ဝန်ဆောင်မှု၊ အဆင့်အတန်းတို့တွင် တန်းတူညီမျှမှု မရှိခြင်းများကို ပပျောက်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရမည်။' ပုဒ်မ ၄၁။ 'နိုင်ငံတော်သည် ၎င်းတွင်ရှိသော ဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် စီးပွားရေး အရင်းအမြစ်တို့ ဘောင်တွင်းမှ မသန်စွမ်းသူ၊ နာမကျန်းဖြစ်သူ၊ အသက်အရွယ်ကြီးရင့်သူ၊ အလုပ်လက်မဲ့နှင့် အခြားသော လိုအပ်ချက် ရှိနေသည့် ပြည်သူများအတွက် ပညာသင်ကြားခွင့်၊ အလုပ်လုပ်ကိုင်ခွင့်နှင့် ပြည်သူ့ရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုများပေးနိုင်ရန် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။'

ပြင်သစ် ၁၈၇၅ ခုနှစ်မှစ၍ ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံး (၁၉၅၈ ခု့ စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ) တစ်ပြည်ထောင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်	အားနည်း	နီဒါန်းတွင်သာ အသိအမှတ် ပြုထား	'ဥပဒေသည် နယ်ပယ်အားလုံးတွင် အမျိုးသမီးများကို အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူဖြစ်ရန် အာမခံသည်။ လူတိုင်းသည် အလုပ်လုပ်ကိုင်ရန် တာဝန်နှင့် အလုပ်အကိုင်ရရှိရန် အခွင့်အရေးရှိသည်။ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ ၎င်းတို့၏ သဘောထားအမြင်၊ ယုံကြည်မှု၊ ဇာတိတို့ကို အရင်းခံ၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်း မရှိစေရ။ လူတိုင်းသည် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရန် ၎င်းတို့နှင့်သက်ဆိုင်သော သမဂ္ဂများတွင် ပါဝင်ခွင့်၊ သမဂ္ဂလှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိရမည်။ အလုပ်သမားအားလုံးသည် လုပ်ငန်းခွင် စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေတို့နှင့် ဆက်လျဉ်း၍ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှတစ်ဆင့် စုပေါင်း အရေးဆိုရန် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိသည်။ ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်း၏ လက္ခဏာရပ်များရှိသော (သို့) လက်ဝါးကြီးအုပ်စိုးမှုရှိသော ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် လုပ်ငန်းအားလုံးသည် ပြည်သူပိုင်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်လာရမည်။ နိုင်ငံတော်သည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီနှင့် မိသားစုများကို ၎င်းတို့၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် လိုအပ်ချက်များကို ထောက်ပံ့ပေးသွားမည်။ ကလေးသူငယ်များ၊ မိခင်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများ၊ ၎င်းတို့၏ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှု၊ အနားယူခြင်းနှင့် အပန်းဖြေခြင်းဆိုင်ရာ အားလုံးအတွက် အာမခံရမည်။ အသက်အရွယ်၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေ၊ (သို့) စီးပွားရေးအခြေအနေများကြောင့် အလုပ်မလုပ်နိုင်သော ပြည်သူအားလုံးသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းမှ သင့်လျော်သော ထောက်ပံ့မှုကို ရရှိရန် အခွင့်အရေးရှိသည်။ နိုင်ငံတော်သည် အမျိုးသား ဘေးဒုက္ခ အန္တရာယ်များ၏ အကျိုးဆက်များကို သည်းခံ၍ ပြင်သစ်ပြည်သူများအားလုံး စည်းလုံးညီညွတ်၍ တန်းတူညီမျှမှုရှိရမည်ဟု ကြေညာသည်။ နိုင်ငံတော်သည် အသက်မွေး ဝမ်းကြောင်းပညာသင်တန်း၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များအားလုံးကို ကလေးများနှင့် အရွယ်ရောက်ပြီး သူများအားလုံး တန်းတူ လက်ခံရရှိရန် အာမခံသည်။ အများပြည်သူ၊ လောကီ ပညာရေးကို အဆင့်အားလုံးအတွက် အခမဲ့ ပေးအပ်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။
---	----------------	--------------------------------------	--

ကဏ္ဍ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံး (၂၀၁၀ ခု့ စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ) ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချထားသော သမ္မတနိုင်ငံတော်	အားကောင်း	နိုင်ငံတော်မှ မဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ခြင်း အတွက် အကြောင်း ပြချက်	ပုဒ်မ ၂၀။ (၅) ပုဒ်မ ၄၃ မှ အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံတော်မှ အကောင်အထည်ဖော်ပေးရန် အရင်းအမြစ်များမရှိကြောင်း ကြေညာလျှင် တရားရုံး၊ ခုံရုံး (သို့) အခြားအာဏာပိုင် များသည် အောက်ပါ မူဝါဒများကို လမ်းညွှန်မှုယူရမည်။ (က) အရင်းအမြစ်များ မရှိနိုင်ကြောင်းဖော်ပြရန်မှာ နိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။ (ခ) နိုင်ငံတော်သည် အရင်းမြစ်များကို ခွဲဝေရာတွင် ထိခိုက် နှစ်နာမှုရှိနေသော အုပ်စုများနှင့်တစ်ဦးချင်းစီအပါအဝင် လက်ရှိ ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသော အခြေအနေများကို အခြေခံ၍ အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ကို ခံစားရစေရေး ဦးစားပေး၍ဆောင်ရွက်ရမည်။ (ဂ) တရားရုံး၊ ခုံရုံး (သို့) အခြားသော အာဏာပိုင်များသည် ကွဲပြားသည့် ရလဒ်များထွက်ပေါ်နိုင်သည်ဟူသော အကြောင်းပြချက်သက်သက်ဖြင့် အရင်းမြစ်များကို နေရာချထားရေးနှင့် သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံတော်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခွင့် မရှိ။ ပုဒ်မ ၂၁။ (၁) လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေတွင်ပါရှိသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ကို နိုင်ငံတော်နှင့် နိုင်ငံတော် ယန္တရားအားလုံးသည် လိုက်နာခြင်း၊ လေးစားခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ဖြည့်ဆည်းခြင်း တို့အတွက် တာဝန်ရှိသည်။ (၂) နိုင်ငံတော်သည် ပုဒ်မ ၄၃ တွင် အာမခံထားသော အခွင့်အရေးများကို တဆင့်ချင်း အပြည့်အဝရရှိလာရန် အခြေခံစံသတ်မှတ်ခြင်းများအပါအဝင် ဥပဒေပြုရေးမူဝါဒနှင့် အခြားသောနည်းလမ်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ရမည်။ ပုဒ်မ ၄၃။ (၁) လူတိုင်းတွင် ဤအခွင့်အရေးများရှိသည်။ (က) ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်ခြင်း ဝန်ဆောင်မှု၊ မျိုးဆက် ပွား ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု အပါအဝင် အမြင့်ဆုံး ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုခံယူခွင့် (ခ) အခြေခံ လုံလောက်သည့် နေရာအဆောက်အအုံ လက်လှမ်းမီရေးနှင့် သင့်လျော်သော ရေဆိုး၊ မိလ္လာ စနစ်ရရှိခွင့် (ဂ) ငတ်မွတ်ခြင်းမှ ကင်းဝေးခြင်း၊ လုံလောက်သည့် အစားအသောက်ကို တန်းတူညီမျှရရှိခွင့် (ဃ) သန့်ရှင်း စိတ်ချရသော ရေကို လုံလောက်စွာရရှိမှု (င) လူမှုဖူလုံရေးနှင့် (စ) ပညာသင်ကြားခွင့် (၂) ပြည်သူတစ်ယောက်သည် အရေးပေါ်ကျန်းမာရေး ကုသမှုကို ငြင်းဆန်ခြင်းမခံရစေရ။ (၃) နိုင်ငံတော်သည် မိမိကိုယ်ကိုယ်နှင့် မိမိကိုမီမီနေသူ အား ထောက်ပံ့နိုင်ခြင်းမရှိသော သူများကို သင့်တော်သော လူမှုဖူလုံရေး အထောက်အပံ့ပေးရမည်။
---	-------------------------	--	---

တောင်အာဖရိက	အားကောင်း	တဆင့်ချင်း အပြည့်အဝရရှိ လာရန် အတွက် သင့်လျော်သော အရေးယူ ဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ရန်သည် နိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။	ပုဒ်မ ၇။ (၁) လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေသည် တောင်အာဖရိက ဒီမိုကရေစီ၏ အုတ်မြစ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ကျွန်ုပ်တို့နိုင်ငံရှိ ပြည်သူအားလုံး၏ အခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ် စောင့်ရှောက်ပြီး ဒီမိုကရက်တစ်တန်ဖိုးများ၊ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာ၊ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည်။ (၂) နိုင်ငံတော်သည် လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေတွင် ပါရှိသော အခွင့်အရေးများကို လေးစား၊ ကာကွယ်၊ မြှင့်တင်၍ ဖြည့်ဆည်းရမည်။ ပုဒ်မ ၈။ (၁) လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေကို ဥပဒေအားလုံးနှင့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် နိုင်ငံတော်၏ အင်္ဂါစိတ်အပိုင်းအားလုံးမှ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်။ (၂) အခြေခံလူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေ၏ ပြဌာန်းချက်သည် ၎င်းဥပဒေတွင် ပါရှိသောတာဝန်၊ အခွင့်အရေးများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိပါက လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်ကဲ့သို့ ဥပဒေအရ ယူဆသော အဖွဲ့အားလုံးအတွက် လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်။ ပုဒ်မ ၂၆။ (၁) လူတိုင်းသည် လုံလောက်သည့်အိမ်ယာ အတွက် လက်လှမ်းမီရန် အခွင့်အရေးရှိသည်။ (၂) နိုင်ငံတော်သည် အခွင့်အရေးများကို ကျယ်ပြန့်စွာ ရရှိစေနိုင်ရေးအတွက် ၎င်းတွင်ရှိသော အရင်းအမြစ်များထဲမှ သင့်လျော်သော ဥပဒေနှင့် အခြားသော အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများကို အကောင်အထည်ဖော်ရမည်။ (၃) တရားရုံးမှ ကိုက်ညီသော အခြေအနေများကို စဉ်းစား ဆုံးဖြတ်၍ အမိန့်ကြေညာချက်ထုတ်ထားခြင်းမရှိဘဲ မည်သူ့ကိုမျှ ၎င်းတို့၏ နေအိမ်မှ အတင်းအကျပ် ပြောင်းရွှေ့စေခြင်း၊ ၎င်းတို့နေအိမ်များအား ဖျက်ဆီးခြင်းမပြုလုပ်ရ။ မည်သည့် ဥပဒေမျှ အမိန့်အာဏာသုံး၍ ပြောင်းရွှေ့နိုင်ခြင်းကို ခွင့်မပြုပါ။ ပုဒ်မ ၂၇။ (၁) လူတိုင်းသည် အောက်ပါအခွင့်အရေးတို့ကို ရရှိရမည် - (က) မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး အပါအဝင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု (ခ) လုံလောက်သော အစားအသောက်နှင့် ရေ (ဂ) လူတိုင်းသည် မိမိကိုယ်ကိုယ်နှင့် မိမိအား ဗီဇဆိုင်ရာ ကိုထောက်ပံ့နိုင်ခြင်းမရှိပါက တင့်သင့်လျောက်ပတ်သည့် လူမှုအထောက်အပံ့ပေးခြင်း အပါအဝင် လူမှုဖူလုံရေး (၂) နိုင်ငံတော်သည် ၎င်းအခွင့်အရေးတစ်ခုစီကို ကျယ်ပြန့်စွာ အသိအမှတ်ပြု ရရှိစေနိုင်ရေးအတွက် သင့်လျော်သော ဥပဒေပြုရေးနှင့် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ရမည်။ (၃) မည်သူမျှ အရေးပေါ်ကျန်းမာရေး ကုသခံရမှုအတွက် ငြင်းဆန်ခံရခြင်း မရှိရ။
-------------	-----------	---	---

၁၀။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းအတွက် ပေးခွန်းများ

- ၁။ မည်သူတွေက လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးအတွက် အမှန်တကယ် အကျိုးခံစားခွင့်ရှိသူတွေဖြစ်ပြီး မည်သူတွေက အခွင့်အရေးကို ပေးအပ်ရန် တာဝန်ယူရမည့်သူတွေဖြစ်သနည်း။ အကယ်၍ ၎င်းသည် ဖယ်ကြဉ်ခံအုပ်စုများဖြစ်နေခဲ့လျှင် ၎င်းတို့သည် အခြေခံမူများနှင့် ယှဉ်လျှင် တရားဥပဒေအရ ကြပ်မတ်ဆောင်ရွက်နိုင်သော အခွင့်အရေးများကို ရရှိခံစားရမည်လား။
- ၂။ အခွင့်အရေးများသည် နိုင်ငံတော်မှ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုမရှိမှသာ တရားဥပဒေအရ အာဏာသက်ရောက်မည်လား (သို့) အလျားလိုက်အတိုင်းအတာဖြင့် ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့အစည်းများအကြားတွင်လည်း အာဏာသက်ရောက်မည်လား။ ပြည်သူ့ရေးရာလုပ်ငန်းများ (သို့) ပြည်သူ့ရေးရာလုပ်ငန်းတစ်ပိုင်းဖြစ်သော အလုပ်များအတွက် ပြည်သူ့အာဏာပိုင်များ ကိုယ်စားဆောင်ရွက်နေသော ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့များအတွက်ဆိုလျှင် မည်သို့ဖြစ်မည်နည်း။
- ၃။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်နေစဉ်အတောအတွင်း အချို့ပါတီများသည် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ထောက်ပံ့ရန် အတွေးအခေါ်ပိုင်းအရ ပို၍သဘောထားတူညီပြီး အခြားသောအချို့ပါတီများက ကန့်ကွက်ကြပါသလား။ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ကြပ်မတ်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအား တရားဥပဒေအရထက် နိုင်ငံရေးအရ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ခြင်းသည် အချို့ပါတီများအတွက် ၎င်းတို့ပါဝင်လာစေရန် သက်ရောက်မှုဖြစ်လာမလား။ လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများအား အခြေခံမူများအဖြစ် ထည့်သွင်းပါက သဘောထားကွဲလွဲမှုများကိုဖြေရှင်းနိုင်မည်လား (သို့) ဥပမာအားဖြင့် တစ်ဆင့်ပြန်လည်မခွဲဝေသည့် အခွင့်အရေးများဖြစ်သော ပုဂ္ဂလိက ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကဲ့သို့သော အခွင့်အရေးများနှင့် အပေးအယူလုပ်၍ ဖြေရှင်းနိုင်မည်လား။
- ၄။ တရားရုံးများ၊ ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အကြား ပဋိပက္ခများကို မည်သို့ရှောင်ရှားနိုင်မည်နည်း။ (ဤပြဿနာသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်သာ ကြုံတွေ့ရသည့် ထူးခြားသော ပြဿနာတော့မဟုတ်ပေ။ တရားစီရင်ရေးအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကြပ်မတ်အကောင်အထည်ဖော်မှုတိုင်းတွင် ရှိ

တတ်သည်။ သို့သော်လည်း လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများအကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် တရားရေးဆုံးဖြတ်ချက်များအား ဥပဒေပြုရေးမှ ပြန်လည်ပယ်ဖျက်နိုင်သော “ပြဋ္ဌာန်းချက်အပိုင်းများ” ထည့်ထားခြင်းသည် စဉ်းစားသင့်သည့် အချက်ဖြစ်သည်။)

- ၅။ အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းသည် လူမှုစီးပွားရေး အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြု ဖော်ဆောင်ရေးအတွက် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံဒီဇိုင်းဆင်ခြင်း၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်မည်လား။
- ၆။ အတွေးအခေါ်ပိုင်းနှင့် အသင်းဝင်ဖြစ်ခြင်းအပေါ်တွင် မူတည်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းတွင် ပါဝင်ကြသောသက်ဆိုင်သူများ (ပြည်တွင်းနှင့် ပြည်ပ) သည် တချို့သော အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းရန် လက်ခံသဘောတူညီခြင်းရှိသလို၊ အကြံပြုတင်ပြ၍ ထည့်သွင်းလိုခြင်းများလည်း ရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် မည်သူသည် လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းရန်သဘောတူညီပြီး မည်သူများက ကန့်ကွက်လိုကြောင်းနှင့် အဘယ်ကြောင့် ကန့်ကွက်လိုသည်ကို မေးခွန်းထုတ်ရန် အရေးကြီးသည်။ မည်သည့်အကျိုးစီးပွားများကို ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုကြသနည်း။
- ၇။ နိုင်ငံတော်အတွက် အရင်းအမြစ်များ အခက်အခဲဖြစ်စေနိုင်သော လူမှုစီးပွားရေးအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲသို့ မည်သို့ထည့်သွင်းနိုင်မည်နည်း။ ထို့အတူပင် တစ်ဖက်တွင် နိုင်ငံသားများအတွက် လိုအပ်နေသော အခွင့်အရေးများကို မည်သို့ထည့်သွင်းနိုင်မည်နည်း။

ကိုးကားချက်များ

စာတမ်းထဲတွင် ရည်ညွှန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ရှာဖွေရန်

ဤစာစဉ်တွင် ရည်ညွှန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာသားများအား မည်သည့် ရင်းမြစ်မှ ကောက်ယူသည်ဟု ဖော်ပြမထားခဲ့လျှင် Constitute Project ၏ Website ဖြစ်သည့် <https://www.constituteproject.org/> မှ ကောက်နုတ်ဖော်ပြထားသည်ဟု မှတ်ယူနိုင်သည်။

African Union, 'African Charter on Democracy, Elections and Governance', adopted by the 8th Ordinary Session of the Assembly of the African Union, Addis Ababa, 30 January 2007, <http://www.achpr.org/files/instruments/charter-democracy/aumincom_instr_charter_democracy_2007_eng.pdf>, accessed 7 January 2016

Beatty, D., 'The Last Generation: When Rights Lose Their Meaning', in D. Beatty (ed.), *Human Rights and Judicial Review: A Comparative Perspective* (Alphen aan den Rijn: Kluwer, 1994), pp. 321–61

Bilchitz, D., *Poverty Reduction and Fundamental Rights: The Justification and Enforcement of Socio-Economic Rights* (Oxford: Oxford University Press, 2007)

Böckenförde, M., Hedling, N. and Wahi, W., *A Practical Guide to Constitution Building* (Stockholm: International IDEA, 2011), <<http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=en>>, accessed 8 December 2016

Chenwi, L., 'Unpacking "progressive realisation", its relation to resources, minimum core and reasonableness, and some methodological considerations for assessing compliance', *De Jure*, 46/3 (2013), pp. 742–69

Comprehensive Peace Agreement between the Government of Liberia and the Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) and the Movement for Democracy in Liberia (MODEL) and Political Parties, Accra, 18 August 2003, <<http://www.pul.org.lr/doc/Peace%20Agreements%20Digital%20Collection.pdf>>, accessed 20 July 2017

- Elkins, Z., Ginsburg, T. and Simmons, B., 'Getting to Rights: Treaty Ratification, Constitutional Convergence, and Human Rights Practice', *Harvard International Law Journal*, 54/1 (March 2013), pp. 61–95
- Eskridge, W. N. and Ferejohn, J., 'Super-Statutes', *Duke Law Journal*, 50/5 (2001), pp. 1215–76
- France, A., *Le Lys Rouge* [The Red Lily] (Paris: Calmann Lévy, 1894)
- Jamshidi, M., *The Future of the Arab Spring* (Oxford: Butterworth-Heinemann, 2013)
- Leijten, I., 'Who Needs Justiciable Socio-Economic Rights?', Leiden Law Blog, 12 October 2012, <<http://leidenlawblog.nl/articles/who-needs-justiciable-socio-economic-rights>>, accessed 14 September 2016
- McDowall, J., 'Taming the savages', Wings over Scotland, 20 February 2014, <<https://wingsoverscotland.com/taming-the-savages/>>, accessed 20 July 2017
- Roosevelt, F. D., 'State of the Union Message to Congress', 11 January 1944, <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=16518>>, accessed 20 July 2017
- Sunstein, C. R., 'Social and Economic Rights? Lessons from South Africa', University of Chicago John M. Olin Law and Economics Working Paper No. 124, 2001, <http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1454&context=law_and_economics>, accessed 20 July 2017
- , 'Why Does the American Constitution Lack Social and Economic Guarantees?', University of Chicago Public Law Working Paper No. 36, January 2003
- Trispiotis, I., 'Socio-economic Rights: Legally Enforceable or Just Aspirational?', *Opticon* 1826, 8 (Spring 2010), pp. 1–10, <http://www.ucl.ac.uk/opticon1826/archive/issue8/articles/Article_Laws_-_Ilias_Social_equality_Publish_.pdf>, accessed 8 December 2016
- United Nations General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, Resolution 217A, 10 December 1948, <<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights>>, accessed 14 August 2017
- , International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Resolution 2200A (XXI), adopted 16 December 1966, entered into force 3 January 1976, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>>, accessed 31 August 2017

- , International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, Resolution 2106 (XX), adopted 21 December 1965, entered into force 4 January 1969, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>>, accessed 31 August 2017
- , Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), adopted 18 December 1979, entered into force 3 September 1981, <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm>>, accessed 14 August 2017
- , Convention on the Rights of the Child, Resolution 44/25, adopted 20 November 1989, entered into force 2 September 1990, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>>, accessed 31 August 2017
- United Nations Human Settlements Programme, Office of the High Commissioner for Human Rights, 'Housing rights legislation: Review of international and national legal instruments', United Nations Housing Rights Programme Report No. 1, 2002, <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HousingRightsen.pdf>>, accessed 14 September 2016
- Wickeri, E., 'No Justice, No Peace: Conflict, Socio-Economic Rights and the New Constitution in Nepal', *Drexel Law Review*, 2/2 (May 2010), pp. 427–90

နမူနာပြစ်ရပ်များ

- တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံအစိုးရနှင့် အခြားသူများနှင့် ဂရုဘွန်းမ် (*Grootboom*) နှင့် အခြားသူများ (CCT11/00, 4 October 2000)
- Minerva Mills Ltd. နှင့် ပြည်ထောင်စုအိန္ဒိယနိုင်ငံတော် (AIR 1980 SC 1789)
- မျိုးချစ်သစ်ပါတီနှင့် ရှေ့နေချုပ်အမှု [1996-97] (SC Ghana LR 728 at 745)
- အော်ဂဲနီ တဲလစ်စ်နှင့် ဘုံဘောမြို့နယ်ပယ်ကော်ပရေးရှင်းအမှု (AIR 1986 SC 194)
- ပတ်သွန်မနှင့် ကာရာလာပြည်နယ်အမှု (AIR 1978 SC 771)

နောက်ဆက်တွဲ

စာရေးသူများအကြောင်း

Dawood Ahmed သည် ချီကာဂိုတက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေမဟာဘွဲ့နှင့် ပါရဂူဘွဲ့ရရှိထားပါသည်။ Ahmed သည် နိုင်ငံတကာငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ Max Planck ဖောင်ဒေးရှင်း၏ သုတေသီအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်ခဲ့ဖူးပါသည်။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုများပြုလုပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစီမံကိန်း၏ သုတေသီတစ်ဦးအဖြစ်လည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ဖူးပါသည်။

Elliot Bulmer သည် International IDEA ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ခြင်းအစီအစဉ်မှ အကြီးတန်းအစီစဉ်အရာရှိ တစ်ဦးဖြစ်သည်။ University of Glasgow မှ ပါရဂူဘွဲ့ရတစ်ဦးဖြစ်ပြီး University of Edinburgh မှ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ ရရှိထားသည်။ International IDEA ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ခြင်းစာစဉ်၏ အယ်ဒီတာတစ်ဦးဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဒီဇိုင်းပုံစံ၊ အင်စတီကျူးရှင်း ဒီဇိုင်းပုံစံတို့ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသောဘာသာရပ်ကို အထူးပြုလေ့လာသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် အစိုးရချင်းချိတ်ဆက်လုပ်ကိုင်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီရရှိရေးအတွက် ပံ့ပိုးကူညီသည်။ International IDEA သည် အသိပညာများ၊ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုများ ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွင် ပံ့ပိုးကူညီခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးခြင်းဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

<<https://www.idea.int>>

MyConstitution အစီအစဉ်အကြောင်း

International IDEA ၏ MyConstitution Programme သည် လုပ်ဖော်ဆောင်ဖက် သက်ဆိုင်သူများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ အသိပညာများကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းဖြင့် အလုံးစုံခြုံငုံ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်နိုင်သော၊ အများပါဝင်မှုရှိသော၊ ပြည်တွင်းဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ဖော်ဆောင်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဤစာစဉ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍

International IDEA မှ ထုတ်ဝေလျက်ရှိသော “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း” စာတမ်းတိုင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများ၏ လက်တွေ့ကျကျကြုံတွေ့ရသော ရွေးချယ်မှုများအပေါ်တွင် အကြောင်းအရာအလိုက် စနစ်တကျခွဲခြားတင်ပြခြင်းဖြင့် ရှုပ်ထွေးပွေလီလှသော အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို လွယ်ကူရှင်းလင်းသော နည်းလမ်းများဖြင့် ရှင်းပြနိုင်ရန် ရေးရှုသည်။

- ၁။ အခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ အခြေခံ သဘောတရားများနှင့် အယူအဆများ။ *
- ၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် နှစ်ရပ်ထားရှိခြင်း (သို့) Bicameralism*
- ၃။ တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ စနစ်။ *
- ၄။ တရားရေးဆိုင်ရာ ရာထူးရွေးချယ် ခန့်အပ်မှုများ။ *
- ၅။ တရားရေးဆိုင်ရာ ရာထူးများ၏ တည်မြဲပိုင်ခွင့်၊ ထုတ်ပယ်ခြင်း၊ အထူးကင်းလွတ်ခွင့်များနှင့် တာဝန်ခံမှု။ *
- ၆။ ပါလီမန်စနစ်သုံး ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများရှိ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ မကျင့်သုံးသော သမ္မတများ။ *
- ၇။ ပါလီမန်စနစ်သုံး ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အာဏာကန့်သတ်ထားသော ဧကရာဇ်များ။
- ၈။ ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံအကြား ဆက်စပ်မှု။
- ၉။ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်များ။ *
- ၁၀။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ။ *
- ၁၁။ ကန့်သတ်ချက် (ဥပဒေ) အပိုဒ်ငယ်များ။
- ၁၂။ ဖက်ဒရယ် စနစ်။ *
- ၁၃။ ဒေသန္တရ ဒီမိုကရေစီစနစ်။ *
- ၁၄။ သမ္မတလက်ဝယ်ရှိ ဗီတိုအာဏာများ။
- ၁၅။ သမ္မတလက်ဝယ်ရှိ ဥပဒေပြုရေး အာဏာများ။
- ၁၆။ ပါလီမန် ဖျက်သိမ်းခြင်း။
- ၁၇။ အစိုးရ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် ဖယ်ရှားခြင်း ယန္တရားများ။ *

- ၁၈။ အရေးပေါ်အခြေအနေဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ။ *
- ၁၉။ ထိန်းညှိခြင်းနှင့် ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲခြင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော (စတုတ္ထမဏ္ဍိုင်) အင်စတီကျူးရှင်းများ။*
- ၂၀။ နိုင်ငံရေးပါတီများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်း
- * မြန်မာ ဘာသာဖြင့် ရရှိနိုင်သည်။

ဤ စာတမ်းများကို ကျွန်ုပ်တို့၏ အောက်ပါဝဘ်ဆိုဒ် <<http://www.idea.int/publications>> တွင် ရယူနိုင်ပါသည်။ နောက်ဆုံးအဆင့် ပြင်ဆင်ထားသောစာတမ်းများကို ဤဝဘ်ဆိုဒ် <<http://constitutionnet.org/primers>> တွင်လည်း ရယူနိုင်ပါသည်။

ယခု စာတမ်းအား ဘာသာပြန်ဆိုခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ခြင်းကို နော်ဝေးနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊
ဖင်လန်နိုင်ငံ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံနှင့် လူဇင်ဘာ့ခ်နိုင်ငံ အစိုးရတို့မှ ထောက်ပံ့ကူညီသည်။

Norwegian Embassy

GRAND DUCHY OF
LUXEMBOURG

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

Sweden
Sverige

International IDEA မှ ထုတ်ဝေလျက်ရှိသော “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း” စာတမ်းများကို နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက်ကောင်းမွန်သောဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်ရေးအတွက် ရည်ရွယ်ရေးသားထုတ်ဝေသည်။ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများ၊ လွှတ်တော်ဥပဒေပြုသူများ၊ နိုင်ငံသားများ အတွက် အထောက်အပံ့ဖြစ်စေမည် ဖြစ်သည်။

ဤစာတမ်းတစ်ခုချင်းစီသည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ၊ ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ အထူးကျွမ်းကျင်သူ များမဟုတ်သော သာမန်စာဖတ်သူများအတွက် အကြောင်းအရာခေါင်းစဉ်များအလိုက် မိတ်ဆက်စာအနေဖြင့်လည်း ရေးသားထားသည်။ ထို့အတူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနယ်ပယ်၌ ဗဟုသုတ၊ အတွေ့အကြုံရှိပြီးသူတို့ ပြန်လည်နှိုးနှော ဖတ်ရှုနိုင်ရန်အတွက်လည်း အသုံးဝင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများ၏ လက်တွေ့ကျကျ ကြုံတွေ့ရသော ရွေးချယ်မှုများအပေါ်တွင် အကြောင်းအရာအလိုက် စနစ်တကျခွဲခြားတင်ပြခြင်းဖြင့် ရှုပ်ထွေးပေလီလှသော အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို လွယ်ကူရှင်းလင်းသော နည်းလမ်းများဖြင့် ရှင်းပြနိုင်ရန် ရှေးရှုသည်။

International IDEA

စတွန်းစ်ဘောဂ်

SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆ ၆၉၈၃၇၀၀

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး

၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊

ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။

ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

my.constitution@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-311-2 (Print)

ISBN: 978-91-7671-312-9 (PDF)

DOI: <<https://doi.org/10.31752/idea.2020.24>>